

D/II-177

EMMAUS FÉLÉ

EVANG. THEOLOGUSOK
FOLYÓIRATA.

II. évf. 1. szám.

1930. január hó.

Ára: 60 fillér.

EMMAUS FELÉ...

EVANGÉLIKUS THEOLOGUSOK FOLYÓIRATA

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE P 5.—, FÉL ÉVRE P 2.50

EGYES SZÁM ÁRA 60 f.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: SOPRON, EV. THEOLOGUS OTTHON.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk.

(Kéziratokat nem adunk vissza.)

TARTALOM:

U. E.: A jövődő záloga	1—4
SCHULEK TIBOR: A magyar bibliafordítás története szemelvényekben. (II. rész)	5—9
DEDINSZKY GYULA: A „Mindenki gyermeke“. (Malmivaara Vilmos élete)	10—19
JAKUS IMRE: Szanatóriumban. (Versciklus: Magamról, Hómezők felett, Áldott a kezéd)	20—22
KLEIN GÁSPÁR: Ami a legnagyobb szégyen	23—25
THEOLOGUS ÉLET	26—27
KRÓNIKA	28
KÖNYV, FOLYÓIRAT	29—32

SZERKESZTIK:

FARKAS ZOLTÁN, JAKUS IMRE, KEKEN ANDRÁS, KÓTSCH LAJOS

1297 FEB 17

E M M A U S F E L É . . .

A JÖVENDŐ ZÁLOGA.

Ha nem hisztek, bizony meg nem maradtok.
Ezsaiás 7:9b.

Aki hisz a Fiúban, örök élete van.
János ev. 3:36a.

HA eltemetünk egy évet és új esztendőbe lépünk, minden emberen erőt vesz valami elfogódottság. Az idő múlása beszél mindenkinek és hallani hallja ezt a néma beszédet mindenki. A különbség csak abban van, hogy az egyik ember farkasszemet néz azzal a súlyosan komoly mondanivalóval és iparkodik számot vetni a jövődjével, a másik ellenben megriad a titokzatos jövővel való találkozástól és belefelejtkezik az öröm, a vígasság zajába, mert fél, hogy megdermeszti az a vigasztalan kép, amely elébe tárul a jövőt illetőleg. Szentigéink rámutatnak arra az igazságra, amely világot vet az ismeretlen jövőbe. Minden embernek a jövődje összefüggésben van mostani viselkedésével. De nemcsak a földi életének a sora, hanem az örök élet, az igazi jövődje is ezen dől el. A jövő felől csupán a mi életünk alapján tájékozódhatunk. Ha a megújuló évvel együtt megújul a mi életünk is, megszűnik a zibbasztó nyugtalanság és mi bátor bizakodással tekinthetünk előre. Isten igéje is ezt a komoly felszólítást tolmácsolja az új esztendőnek: «változzatok el a ti elmétek megújulása által!» Nem elég az, hogy a kalendáriumban 1930-at írunk, igazi értéke és jelentősége ennek csak akkor lesz, ha ez az új év valóban valami újat hoz nekünk, ha tényleg újjá lesz életünk.

Ha az elkövetkezendőkről, a jövőről van szó, kevés ember tud ellenállni annak a váagnak, hogy kiszínezza azt a tervezgetések aranyzálaival. De Ezsaiás próféta komornak tetsző szava szétzaggatja az ábrándokat és a valóságra irányítja a figyelmünket. «Ha nem hisztek, bizony meg nem maradtok.» Megdöbbentő üzenet, de áldott szolgálatot teljesít nekünk, mivel ez a valóság szava, az igazságé. Ha tekintetbe vesszük azokat a körülményeket, azt a roppant súlyos helyzetet, amelyben felhangzik a prófétának ez a szava, egyszeriben meglátjuk, hogy milyen sokat mond ez a szózat a mi számunkra is.

Amikor Ézsaiás próféta ezeket a szavakat odakiáltotta honfitársainak, fegyverek zaja, harci lárma töltötte be a levegőt. Jeruzsálemet, a büszke fővárost, ádáz ellenség ostromolja. A szomszédok szövetkeznek egymással, hogy a kicsiny Judát elsöpörjék a föld színéről. Beláthatatlan seregek vonulnak föl és veszik körül a várost szoros gyűrűvel. Az ostromló szerek, hadi szerszámok nagy tömege rontja a város falait. A hosszú, elkeseredett tusa kezdi már megtörni a maroknyi védőcsapat harci kedvét, elszántságát. Már a csüggedés lopózik lassan a szívekbe. Fogytán van az élelem is, a közelgő éhínség árnyéka fenyegetően borul a megfélemlített, rettegő lakosságra. Mindenfelől a kétségbeesés mered elő. Senki sem merészel bízni a jövőben, senki sem mer többé reménykedni. Amikor ilyen sívár a város képe és az emberek már fáradt rezignációval törődnek bele a kikerülhetetlen elbukás, a pusztulás és megsemmisülés gondolatába, egyszer csak megjelenik valaki, akinek hangos szava felrázza a reménytelenségben tespedőket, akinek kiáltása elúzi a kishitúséget, hogy a zaklatott szívekbe: bizakodás, reménység, hit költözhesse be. Amikor minden emberi segítség hiábavalónak bizonyul és senki emberfia nem fordíthatja már jobbra ezt a veszendőnek indult ügyet, akkor jelenik meg Istennek a küldötte, aki rámutat a szabadulás egyedüli lehetőségére: a hitre. A próféta felszólítja reményükvesztett honfitársait, hogy lássák meg az Istennek a jóságát, szeretetét, véghetetlen kegyelmét és bízzanak benne még abban a reménytelen, sötét sorsukban is. Ha minden emberi erő és segítség hiábavaló, Istennél még akkor is van szabadítás «feljebb hogynem mint kérjük vagy elgondoljuk». Attól függött mindenegybes embernek és az egész nemzetnek a sorsa, jövődjé, vajjon odafordul-e Istenhez, hisz-e Isten kegyelmében bűnbocsátó, szabadító szeretetében. Csak két lehetőség volt. Vagy továbbra is elfordulnak Istentől, rá sem hederítenek akarataira, vagy készségesen elfogadják Isten hívását, megbizonyosodnak szeretetéről és engedelmesen rábízák magukat az ő vezetésére, röviden: hisznek Ő benne. Azért volt a hit a számukra megmenekülés, mivel egyedül és kizárólag a hit által járulhat a bűnös ember a szent Isten elé, csak a hit által állhat meg az igaz Isten ítéletében, csupán a hit által kapja meg Isten segítségét. Mert nem az volt a legnagyobb veszedelem Jeruzsálem ostromakor, hogy az ellenség már majdnem diadalmaskodott, hogy a várkonyon már-már az ellenség lobogója lobogott. És nem az volt a legsúlyosabb baj, hogy a sok nyomorúság és szenvedés már szinte elviselhetetlen volt és majdnem telje-

sen felőrölte az ellenállóképességet. Hanem a legnagyobb baj az volt, hogy elfordultak az Istentől. Inkább bíztak a jeruzsálembeliek az acélos fegyverekben, az ódon bástyafalak biztonságában, mint az élő Istenben. De mikor a próféta szavai belemarkoltak a lelkekbe, a kétségbeesett, megtépett reményű emberek újból Istenhez fordultak tapogatózó, bátortalan hittel. És mivel «reménység ellenére reménykedve hittek» az Isten szabadításában, meg is menekedtek. Hiába tombolt tajtékozva az ellenség dühe, kudarcot vallott minden erőfeszítésök és szégyenszemre kellett elkotródniok a város alól. Ha a jeruzsálembeliek nem szívlelik meg a próféta szavát és nem tusakodtak volna a hitért, «bizony meg nem maradnak», és ma már se hírük, se hamvuk nem volna. De mivel hittel megragadták Isten kegyelmét és bizakodó engedelmességgel nyugodtak meg akaratán, nem buktak el, sőt győzedelmeskedtek.

A kor, amelyben mi élünk, nem sokban különbözik az ostromolt Jeruzsálemétől. Bennünket is szorongat keserű nélkülözés, sok szenvedés, ránk is agyarkodnak kérlelhetetlen ellenségek. Talán soha annyi panasz, zokszó nem hagyta el az ajkakat, mint éppen a mai súlyos időkben. Nagyon nehézé vált a mindennapi kenyér megszerzése. Társadalmi életünkben tengernyi a baj, a gyűlölet kezd egyre uralkodóbbá válni. A hitetlenség, erkölcstelenség, közönyösség ellenséges csapatai is egyre nagyobb tömegekben sorakoznak fel döntő támadásra. Hazánk sorsa olyan válságos, amilyenhez foghatót nem egykönnyen találunk a történelemben. Az emberek szive telve van vágyakozással a béke, megnyugvás után s a világbéke jelszavait túlharsogja a fegyverkezések zaja. Egy új háború réme kísért. És hiába tökéljük el, hogy nem akarunk törődni ezekkel a nagy bajokkal, ezekkel az égető és kínos kérdésekkel, amelyek összeroppanással fenyegetnek, hasztalan akarjuk behúnyni a szemünket, elfordítani a fejünket, nem tehetjük. Nem tudjuk elhessegetni még a szórakozásunkkal, örömeinkkel sem ezeket a fenyegető kérdőjeleket. Állandóan ránkmerednek azok s nyugtalanítanak mindaddig, amíg csak engedelmes szívvel nem hallgatunk az Írás szavára. Mert legnagyobb bajunk nekünk is az, hogy fogytán van az Istenben való erős diadalmas hitünk. Nem a gazdasági, politikai, vagy nemzetközi válság fenyegeti legjobban életünket és a nemzetünk jövőjét, hanem a lelki válság morzsolja szét az erőnket, bizakodásunkat, egészségünket. A legfontosabb kérdés, amelyre meg kell felelnünk, amit nem odázhatunk el, az: milyen a viszonyunk az élő Istenhez, hogyan állhatunk meg az Ő színe

előtt. A magunk erejéből hiába teszünk bármit, hiába akarunk akármilyen derék, becsületes életet élni, hasztalan tanulunk sokat, nagyon sokat; meg kell látnunk, hogy Isten előtt meg nem állhatunk úgy, ahogyan vagyunk.

Szomorú, végzetes a mi sorsunk. A pusztulás gyermekei vagyunk, magunkra hagyatva. És itt nincs társadalmi, műveltség-beli, vallási avagy faji különbség, mindnyájunkat fenyegeti a pusztulás, «meg nem maradunk», bizonytalanság, biztonnal meg nem maradunk egymagunkban! Egyetlen lehetőség van, amely kivezethet bennünket ebből a fullasztó, szorongató helyzetből, egyetlen lehetőség g. S ezt Isten kegyelme tárja fel előttünk: a hit. Rajtunk semmi más nem segíthet már, csak az, ha hittel ragadjuk meg az Isten szeretetét. János apostol közelebbről is megmondja, hogy milyen hitről van szó: az Isten Fiában való hitről. Akkor lesz igazi új évünk, akkor újul meg életünk, ha hiszünk a Jézus Krisztusban, akiben és aki által mindenki számára hozzáférhetővé lett Isten szeretete. Ha felismerjük a Jézus Krisztusban a mi Urunkat és Megváltónkat, akkor megtapasztaljuk, hogy életünk valóban megújul a tőle nyert alázatosság és szeretet révén. Vele együtt életünk igazán hasznos, áldásos életté válik mindenki számára. Nélküle a halál és a bűn martaléka vagyunk.

«Aki hisz a Fiában, örök élete van.» Senki sem veheti el tőlünk ezt a legértékesebb ajándékot, az örök életet. Ennek birtokában még a legmostohább viszonyok között is «örülhetünk és örvendezhetünk», hiszen ez azt jelenti, hogy «a nevünk fel van írva a mennyben» az életnek könyvében. Ez az öröm a hálának kiapadhatatlan forrása. Az egész életünk alázatos, engedelmes, önkéntes és örvendetes szolgálat lesz, ha «a minden jó adomány és minden tökéletes ajándék» adója megajándékozhat bennünket a legnagyobbal: az örök élettel.

«Aki hisz a Fiában, örök élete van.» A Jézus Krisztusban való hit által megingathatatlan valóság Istennek a hozánk való szeretete. Az ismeretlen jövő azért többé nem lehet félelmetes számunkra. Az elkövetkezendő idők nem egyebek, mint Isten szeretetének egyre hatalmasabb megnyilatkozásai. Ha már itt ezen a földön ily nagy ez a szeretet, milyen «minden értelmet felülhaladó» módon fog kibontakozni az örök életben! És ez a csodálatos szeretet a Jézus Krisztusban hit által ingyen, kegyelemből a miénk.

Szívleljük meg ezért az Istennek hatalmas üzenetét: «Ha nem hiszték, bizony meg nem maradtok.» De «aki hisz a Fiában, örök élete van.»

U. E.

A MAGYAR BIBLIAFORDÍTÁS TÖRTÉNETE SZEMELVÉNYEKBEN.

JEGYZETEK A BIBLIAFORDÍTÁSOK MARGÓJÁRA.

II. RÉSZ.

KOMJÁTHI BENEDEK fordítása, (*Epistolae Pavli lingua hungarica donatae. Az Zent Paal leueley magyar nyeluen*) a negyedik magyar nyelvű nyomtatvány s mindmáig lezáratlan plágiumpör középpontjában áll, amennyiben Komjáthy nemcsak a tudományos bevezetésekről hallgatja el, hogy azok Erasmustól valók, hanem alighanem a fordításban is régebbi kodexfordítást közöl. (Az u. n. Huszita Bibliából?) Özv. Perényi Gáborné Frangepán Katalin kívánságára és költségén jelenik meg Vietor Jeromosnak magyar ősnymtatványaink számára annyira jelentős krakkói nyomdájában 1533-ban. Nyelve nehézkes, körülíró, csupa latinizmus.

PESTI GÁBOR „*Novum Testamentum seu etc. Gabriele Pannonnis Pesthino Interprete. Uý Testamentum magýar nyeluen*” címmel *Bécsben* 1536-ban igen becses, világosnyelvű fordítást adott közre a négy evangéliumról. Ez a kiváló erasmista, aki a Mysser (tatár?) nemzetből való, mint magyar fabulafordító és hatnyelvű szótáríró is nevezetes.

SYLVESTER JÁNOS: „*Vý Testamentum Ma'gar nelwenn, mell'et az Görög es Diak nelwból uyonnán fordýtank, az Mag'ar nipnek Kereszt'enn hűtben valo ippűlisire 1541*” Sárvárújsziget.

Jelentőségében eléggé fel nem becsülhető alkotás. Megtérmetti a bibliai terminológiát, amelyre félszázad múlva Károli építhet. Középtiszai nyelvjárása kissé bőbeszédű, de tiszta és folyékony. Minden iratot bevezetéssel lát el, a versekre osztást még nem ismeri. Előszavában találjuk a meglepően gördülékeny első nyomtatott magyar distichonokat. Abadi Benedek nyomtatta Nádasdy Tamás birtokán. A magyar nyomdatechnikának remeke. Fejezetkezdő miniatűr fametszetei a naiv vallásos művészet gyöngyei és *mielőbbi külön kiadást érdemelnének*. Második kiadás Bécsben jelent meg 1574-ben.

Sylvester (sohasem Erdősi!) János 1544-ben lutheránussága ellenére a bécsi egyetem hébertanára, 1552-ben debreceni pap Melius Juhász Péter mellett, 1558 óta pedig löcsei subpredikátor.

HELTAI GÁSPÁR: „*A Jesus Christusnac Wj Testamentoma Magyar nyelvre fordítatot, a régi igaz és szent könyvekből. Az együgyű iámbor Keresztyeneknec vigasztalásokra és épülésekre. Cum Gratia et Priuilegio etc.*” Kolozsvár 1562.

Heltai 1551-ben látott az egész Biblia kiadásához. A Krónikák, Esdrás, Nehemiás, Tóbiás, Jób és Eszter hijján 1565-ig hét részletben el is készült vele. De végül is ő sem végezhetett teljes munkát — anyagi pártfogók hijján. Luther fordítására támaszkodott. Alapos segítségére voltak Gyulai István, Ozorai István és Vizaknai Molnár Gergely. Nyelve magyaros, előadása folyékony; a versekre osztást még ő sem alkalmazza, széljegyzetet ritkán ad.

Heltai erdélyi szász származású (Helt?) 1544 óta kolozsvári evangélikus plébános. Nyomdájával, amelyet Hoffgreff Györggyel tart fenn 1550 óta, nagy szolgálatot tesz a magyar kulturának. 1550-ben adja ki első magyar kátéját, 1559-ben evang. ágendájának második kiadását, 1556-ban jelennek meg neves fabulái. 1559-ben református. 1569-ben unitárius hitre tért. Meghalt 1575-ben. Hogy bibliafordítása, amely értékben alig marad Károlié mögött, jobban el nem terjedt, annak egyik oka elaprózott megjelenése, a másik pedig unitárius hitre térése, amely a mindkét irányú evangélikusokat bizalmatlanná tette iránta.

(MELIUS) HORHI JUHÁSZ PÉTER Ujtestamentuma Szeged (?) 1567 (?) elveszett. Ótestamentomából fennmaradt Sámuel és a Királyok könyvei (Debrecen 1565) s Jób könyve (Várad 1565).

FÉLEGYHÁZI TAMÁS. „Az mi Vronk Jesos Christusnac Vy Testamentoma annagi frigie“ stb. Debrecen 1586. A fordító bevezetéssel és oktató széljegyzetekkel is ellátta. Meghalt, mielőtt teljesen elkészült volna. Debreceni ref. lelkipásztortársa Gönczi Kovács György fordította le a még hiányzó Judás levelét, ő osztotta kaputokra és *versekre* s rendezte sajtó alá. — Második kiadása (Debrecen 1609) Hodászi Lukácstól való. — Félegyházi 1579-ben neves ref. kátét irt.

KÁROLI GÁSPÁR „Szent Biblia az az Istennek Ó és Wj Testamentumanac prophétac es apostolok által megíratott szent könyvei. Magyar nyelvre fordittatott egészben és wijonnan, Az Istenec Magyar országban való Anya szent Egyházanac epülésére.“ Visoly 1590 (Bódog aszszony hauanac 10. napján).

Ennek az Isten áldotta, ódon, méltóságos nyelvű alkotásnak a jelentőségéről nem kell e helyen bővebben szólni. 1590—1832-ig 38 kiadást ért el, amelyek Szenci Molnár Albertével kezdve (1608) sok csiszolást, javítgatást hoztak, de lényegén mitsem változtattak. Azóta a Brit és Külföldi Bibliatársulat egymilliót messze meghaladó példányban hozta forgalomba.

Nem valószínű, hogy az istentiszteleti közhasználatból újabb fordítás valaha is ki tudná szorítani.

Manckovits Bálint, az első kiadás nyomdásza, technikailag is figyelemre méltó munkát végzett az 1205 levélnyi hatalmas folió kötet kiadásával. A költségeket Ecsedi Báthory István viselte.

KÁLDI GYÖRGY „Szent Biblia. Az egész Keresztyénségben bevött Régi Deak bötüből magyarra fordította A' Jésus-alatt vitézkező Társaság-beli Nagy-Szombati Káldi György pap. 1626 Béchben” — címmel a pozsonyi m. kir. kincstár meg Pázmány Péter és *Bethlen Gábor* költségén szép nyomású, diszes kiállítású könyvben kiadta a teljes Biblia fordítását, melyet 1605—7-ig tizenöt és fél hónap alatt készített a Vulgata alapján.

Fordításán érezhető Heltai és Károlyi hatása, de még inkább az a 36 év, amely Károlyi óta eltelt és a magyar irodalmi nyelv első virágkorát jelentette: nyelve fejlettebb bár a népies zamat helyébe erősebb latinizmus lép. Műve végéhez csatolt Oktató intésben felekezeti elfogultsággal ócsárolja Károlyi fordítását, amelyet roszhiszeműen a Vulgataszöveggel vet egybe a Septuaginta helyett. Mivel jó fordítása a Vulgatának, nagy tekintélyre tett szert a római egyháznál, de azt a célját, hogy kiszorítsa Károlyi szövegét, még *kath. területen is alig érte el.*

KOMÁROMI CSIPKÉS GYÖRGY Magyar Bibliája exegetikai szempontból a korának legkiválóbb tudós alkotása. Egyben azonban a legviszontagságosabb sorson átment, legszerencsétlenebb magyar könyv. Fordítója, aki debreceni kollégiumi tanár volt, 1685-ben már nyilvános bírálat alá bocsájtja kéziratát. Anyagiak híján sokszoros sürgetés ellenére csak harminc év múlva kezdenek a kiadásához, Debrecen városa áldozatkészségéből, Leydenben.

A kiadó: Campegius Vitringa, igen művészi munkát végzett. 1719-ben került ki a sajtó alól a részben aranyozott táblába kötött 4000 példány. (A címlapon 1685. év szerepel, azt u. i. már akkor elkészítették.) A szállítmányt azonban, amely Lengyelországon át érkezett hazánkba, lefoglalta a szepesi kamara. A kir. kancellária cenzura alá vetette. Mivel nem egyezett szószerint a Vulgatával — legsúlyosabb gravamennek Máté 28, 19-et tartották: megkeresztelvén az Atyának, a Fiunak és a Szent Léleknek nevébe¹, — legfelsőbb rendelet ellenére (kelt 1720. júl. 29-én) Barkóczi Ferenc gróf, egri püspök száznegyven plébános fényes segédletével 1754 nov. 5-én, *Szent Imre herceg napján, nép-ünnepély keretében „ad majorem Dei gloriam“ megégette.*

Szerencsére még maradt 1116 példány Hollandiában, amiből 905 drb. 1789-ben „végre“ Debrecenbe került.²

Természetes, hogy ilyen körülmények között nem terjedhetett el, K. Csipkés György nagybecsű munkája. Újabb kiadást nem látott, de elérte az igazi magyar értékek tragikus sorsa — a feledés.

TORKOS ANDRÁS győri evangélikus lelkész „A Mi Urunk Jésus

¹ És nem nevére, mint a Vulgata fordításban.

² Részletesebb történetét lásd: Harsányi István A Magyar Biblia című könyvében Budapest 1927.

Kristusnak Uj Testamentoma" címen görög eredetiből lefordította az Új Szövetséget. Igen alapos, jó munkát végzett. Meghalt, mielőtt műve megjelent volna. Fia József rendezte sajtó alá 1736-ban Wittenbergben ahol épen theol. tanulmányait végezte. Az előljáró beszédben áttekintést ad az általa tudott előző magyar fordításokról, amely igen érdekes bepillantást enged a 200 év előtti magyar ev. öntudatba :

„Legelőször a *Csepregi Lutheránus Collegium* Magyarra fordította az Uj Testamentomot ; de ugyan az Collegiumnak keserves esete és a Protestantések sok siralmas háborúsági és üldöztetési miatt, annyira elfogyasztottanak ezen Exempláriumok, hogy azoknak tsak nyomdoki is alig találtassanak. Az után a' Reformátusok részéről Károli Gáspár a' Sz. Írást nem a' Görög nyelvből, hanem Bézának versiójából magyarrá fordította ; úgy a' Rómaiak részéről *Káldi* névű Jésvita a' vulgáta Versióból. A Lutheránosság részéről is ujjobban erőlködtenek némellyek ; és hiven dolgoztanak a' Sz. Bibliának fordításában, de vagy az időnek mostohasága, vagy a' Patronusoknak idegenségek miatt e Sz. dolgot effectusba nem vehették. Azért a' szegény Magyar Evangyelika Ekklesiák, ha Magyar nyelven akarták a' Sz. Írást olvasni, amazokhoz kellett folyamodnia, és amint az Izraeliták az Egyptombéliektől arany és ezüst partékat szedegedtenek öszve, így minékünk is azoknak fordításokból kellett a' Diktumokat öszve szedegetnünk, mellyekkel az idvességés Tudománynak igazságát bizonyithattuk. Hanem tisztelendő és igen érdemes *Bel Mátyás Uram*, a Psoni A. C. szerint való Sz. Ekklesiának hiveséges Lelki Pásztor, látván a' Magyar Evangelikusok között e nagy lelki fogyatkozást, Kárdli fordítását a' görög textus szerint emendálván, Krisztus Urunk születése után 1717. esztendőben Lipsiában ki nyomtattatta. Ezen érdemes Férfiúnak nyomdokát követvén *Tisztelendő Atyám Uram* Egyházi tisztinek sok munkai között, magát az Istennek együtt munkálkodó kegyelmében bizván, arra resolválta, hogy a' Görög textusnak kútfejéből úgy fordítaná Magyar nyelve az Uj Testamentomot, hogy punctumról punctumra minden versetskék a' Szent Léleknek értelmével megegyezzenek. Amint hogy szándékát és igyekezetit úgy megáldotta Isten, hogy mikor e Sz. munka kezedbe fog adatni, Kegyes Olvasó, tapasztalhatod az egész dolognak igazságát.“

SZENICZEI BÁRÁNY GYÖRGY neves pietista pedagógus, Tolna-megyei ev. esperes 1754-ben adta ki a szászországi Laubanban „A' mi Urunk Jesus Kristusnak Uj Testamentomát.“ Munkájában segítették Bárány János dunántúli ev. püspök és Sartorius János. A megelőző fordítások hatása erősen érezhető. Legnagyobb nevezetessége a kora tudományos színvonalán álló irodalmi bevezetések és magyarázatok. Theológiai körének ótestamentom fordítása sajnos nem kéziratban maradt.

A Torkos és Bárány-féle munkák ékes jelei a XVIII. század elei

intenzív vallásos életnek evangélikus Dunántúlon, amely kétségkívül a németországi pietizmus hatása alatt indult virágzásnak.

TÁRKÁNYI BÉLA JÓZSEF egyeki plébános, a M. T. Akadémia tagja, a Káldi-féle Biblia sima és költői nyelvű teljes átdolgozásával (Eger 1862–65) igen figyelemre méltó munkát alkotott. A *mai kath. bibliák tulajdonképeni fordítója*, aki Káldi György neve alatt névtelenkedik és az Allioli-féle kommentárokat is közli egyházának utasításai szerint: Tárkány B. J.

KÁMORY SÁMUEL pozsonyi ev. theologiai professzornak teljes bibliafordítása (Pest 1870, ószöv. apokrifusok Pozsony 1877) egy nagy-tudományú és vasakarátú különcnek bámulatot és részvétet keltő hatalmas munkája. Idegen anyanyelve ellenére a magyar kulturát kívánta szolgálni. Nagy, tudományos apparátussal héber, aram és görög eredetiből fordított — egy általa formált, sajtóságos, akkor *talán* divatos műnyelvre. A kritika agyoncsépelte, évtizedes munkája mai napig olvasatlan maradt.

SOÓS ISTVÁN kármelita páter „Ujszövetségi Szentirása” Tárkányi fordítása után inkább visszaesést jelent. De X. Pius pápa két kézzel megáldotta a terjesztést, XIII. Leo pedig negyedórai olvasásra 300 napi bucsut engedélyezett.

CZEGLÉDY SÁNDOR volt győri, most ceglédi ref. lelkész fordítása (Győr, 1924) megjelenésekor nagy hiányt pótol. Valóban modern nyelven, tudományos szempontok figyelembevételével közli az Igét. Nehézségeit és tévedéseit a sajtó alatt levő második kiadásban (Brit és külföldi Bibliatársulat adja ki olcsó zsebféltetvényben) valószínűleg erősen javítani fogja.

Kár, hogy a szöveggörgetések eredményeit egyéni önkényvel érvényesíti. A tudományos szempont megkívánná vagy valamelyik kritikai szöveghez, vagy még inkább a Stuttgarter Receptushoz (Nestle) való következetes ragaszkodást.

Dr. MASZNYIK ENDRE volt pozsonyi ev. theol. tanár Ujtestamentoma (Bp. 1925) népies törekvésével érdekes, új úton jár. Néhol a magyaroskodó tömörség a megérthetőség rovására megy, új terminológiájának követői aligha lesznek (keresztelés helyett avatás stb.) De munkája kétségkívül nagy irodalmi nyereség. Terjedelmes előszavának tartalma és *hangja* sajnos erősen diszgustálja az ájtatos bibliaolvasót.

Dr. Dr. Raffay Sándor bányakerületi püspök fordításáról (Bp. 1929) az első szó joga csak az avatott szakemberé lehet. Itt csupán megjegyezhetjük, hogy hangjában, jellegében annyira eltér úgy a Czeglédy, mint a Masznyik felé fordítástól, hogy nagy vétek lett volna azoknak megjelenése miatt továbbra is, mint akadémikus emléket íróasztal fiókjában rejtegetni.

A függelékben nyújtott szinopszis nagy hiányt pótol.
(Budapest).

Schulek Tibor

A „MINDENKI GYERMEKE“.

(MALMIVAARA VILMOS ÉLETE.)

HÁT ez meg kicsoda? kérdezi az olvasó. Mindegy, hogy ki! Egy pap volt. Finn volt. Legszívesebben nem írnék ide sem nevet, sem évszámot, hanem csak az élettörténetet, beszél az elég világosan.

Mi, teológusok, egytől egyig az előtt a nehéz feladat előtt állunk, hogy «egy lelkész életét» éljük le, amelyet mások látnak, figyelnek, sőt amelyről beszélnek is. Az alábbi néhány sor éppen ezt, egy lelkésznek az életét mutatja be. Végig vezet bennünket a fejlődés összes fokozatain, elénk tárja a nehézségeket, a gyötrő kétségeket, a magára találást, megnyugvást és az utána következő lelkes, holtig tartó munkát az elért eredménnyel együtt. Amellett, hogy példaképpül szolgálhat, ez a kis élettörténet hangosan hirdeti azt az igazságot is: Az Ur adja itt a növekedést, Ő az, aki vezet, az ember Ő utána megy csupán. Ha megy.

E lap hasábjain éppen legutóbbi számban olvashattunk a Ruotsalainen Paavo által megindult finn ébredési mozgalomról, amely azt eredményezte, hogy egyszerre csak megmozdult az alvó finn rengeteg és mintegy isteni intésre megindultak az üdvöt kereső emberek csoportjai s magukkal ragadtak tanulat és tanulatlant egyaránt. Amily hirtelen jött azonban a mozgalom. épp oly gyorsan el is akadt. Paavo élete utolsó napjaiban már szomorúan látta a hanyatlás jeleit. 1850 körül pedig mintha már minden elcsendesedett volna. Malmberg M. G. lelkész halálával az ébredési mozgalom elvesztette utolsó papi vezérét is. Egész vidékeken fagyott meg az élet. A megmaradt kis csoportot szektának bélyegezték s tagjait minden lehető módon csúfolták, megszegényítették. Annak ellenére, hogy ez a feketébe öltözött, komoly, hallgatag nép állandóan ott ült a templomokban, mégis szinte divattá lett éppen ő kettámadni a szószékből. Ugy látszott, hogy a mozgalom már kiadta az erejét. De nem ez történt. Csak a hamú lepte be, alatta azonban parázslott. Ekkor kezdődött a «vének korszaka»

(ukkojen aika), amikor a kegyes, bibliaismerő öregek, mind egyszerű világiak, állottak helyenként a csoportok élére és gondozták az árván maradt vezérnélküli sereget. Természetes azonban, hogy ez a «vének korszaka» sok veszedelmet rejtett magában. A megvetés, a szégyen, amely osztályrészül jutott nekik, a hozzáértő vezetés hiánya és örökös hitviták mind igen alkalmasak voltak arra, hogy a mozgalom egyoldalú vallási párttá, szektává fejlődjék. De éppen akkor, amikor ez a népvallásosság már haláltusáját vívta, küldött az Ur egy férfit, egy papot, akinek köszönhető, hogy ez az életrevaló mozgalom mérges fekély helyett éppen a benne rejlő hatalmas erők révén kovásszá lett a finn evangélikus egyházban. Ez a férfi: Malmivaara Vilmos.

1854-ben született. Atyja a finn ébredési mozgalom előbb említett kiváló papvezetője: Malmberg Miklós Gusztáv Lapua gyülekezet **segédlelkésze**, anyja: Huhtala Heléna, polgárleány, atyjának második felesége. Malmivaara már négy éves korában elvesztette atyját, úgy hogy teljesen az egyszerű édesanyja gondjaira maradt. De jó kezekben volt. Anyja szelid, csendes, de lángolóan vallásos, kegyes lélek, aki ezt a vallásosságot oltotta gyermekébe is. Nem bottal, imádsággal nevelte. Maga Malmivaara mesélte később, hogyan imádkozott érte mindig az édesanyja, hogyan vitte magával minden vasárnap a templomba, hogyan dugott oda neki egy-egy sajtfalatot, hogy ébren tartsa a hosszú prédikációk alatt.

A kis család: anya és gyermeke, a családfenntartó halála után a legnyomorúságosabb viszonyok közé került. Vagyonuk mi sem maradt. Élni pedig kellett. Szerencse, hogy az ébredési mozgalom hívei nem feledték el az egykori vezérüket, nem feledkeztek meg hozzátartozóiról sem, hanem buzgón hordták özvegyének és az árván maradt kis gyermeknek a mindennapi élethez szükséges dolgokat. Az árvát a maguk gyermekének tekintették, akit fölnevelni az ő kötelességük. A vezér nélkül maradt csoport valahogy ehhez a kis gyermekhez fűzte reménységét s így történt, hogy a szegény papi özvegygel együtt sok-sok buzgó lélek imádkozott Istenhez, hogy a kis Vilmosból pap lehessen, sőt nem csak egyszerűen pap, de olyan lelkész, mint amilyen az atya volt. Elmondhatni, hogy Malmivaara az imádság gyermeke volt.

Iskolás korba jutása után az anya, aki minden nehézség ellenére is taníttatni akarta gyermekét, beköltözött vele együtt maga is Vaasa városába, ahol a kis Vilmos gimnáziumba került. Az élet nehézségei itt is folytatódtak, sőt megnehezebbedtek. Baj is lehetett volna belőle, ha az elhagyott gyülekezet, sőt egész vidék

kegyes emberei nem gondoskodtak volna itt is, a távoli városban erről a «mindenkigyermekéről», amint a kis Vilmost nevezték. Ha valaki bevetődött közülök Vaasába, mindig akadt nála hol egy kis vaj, hol egy kis sajt, hol meg egy kis hus, vagy bármi más eleség, amit reménységük gyermekének hoztak, sőt egy-két márka is akadt mindig, amit a szegény özvegy papné asztalán lehetett felejteni. Így nőtt a gyermek. Sőt lassan-lassan nagy diák lett. Társai bizonyos tekintélynek tartották, megválasztották Körük elnökéül, a szónoklatokat rendszerint reábizták, úgy hogy vezéri hivatottsága már itt is világosan előtűnt. Máskülönbén élte a középiskolások szokásos életét, lelki vonásai, vallásossága meglehetősen rejtve voltak a vizsgáló szemek előtt.

Az ez idő alatt csendesen vegetáló ébredési mozgalom egyik parasztvezetőjével, a «vének korszakának» egyik «vén»-jével útra kelt Malmivaara egy alkalommal nagyobb diák korában s bejárta azokat a helyeket, ahol az atyja által vezetett mozgalom hajdan a legjobban virágzott s ahol még most is voltak követői. Ez az út mély hatással volt reá. Mindenütt atyja nevét hallotta s annak boldog emlegetését: hogy és mint volt, amikor még «a tisztelendő úr» élt. Mert nekik csak egy «tisztelendő uruk» volt. Az is a föld alatt van. Itt tapasztalhatta meg először Malmivaara, hogy ez a kegyes, Istent féltő nép reá a gyermek ifjúra úgy tekint, mint reménysége hordozójára.

Tíz évi középiskolai tanulás után Vilmosunk előtt végül is megnyílt az egyetemre vezető út. Nem volt tisztában magával, mily pályára lépjen. Hogy mégis papnak ment, azt ő maga így magyarázza meg: «Az egyetemre való felvételhez szükséges vizsgálatra induláskor egy barátommal hajtottunk kifelé a városból. Mikor a város már kezdett elmaradni hátunk megett, még egyszer visszafordultam és ott láttam állni anyámat, amint könnyeit törölgette. Akkor támadt bennem a gondolat: az az asszony megérdemli, hogy teljesüljön legszentebb vágya.» A pályaválasztás kérdése ezzel már el is dőlt.

Erettségi után mégsem mehetett azonnal az egyetemre pénzhány miatt. Egy ideig még prédikáló káplán volt atyja hajdani gyülekezetében, ahol az öreg hívek boldog örömmel hallgatták «a tisztelendő úr» fiát, a «mindenki gyermekét.» Itt meg is nősült és így került el hitvesével együtt 1875 őszén Helsinkibe, hol aztán a teológiára iratkozott be. Teljes erejével a tanulásra vetette magát. Pedig sok gondja volt. Már akkor télen megnövekedett a család, kis gyermekük született. Kenyér pedig sokszor szűkösen került. Egyszer is egész napi pénzhajszolás után holtfáradtan, elkeseredetten tért haza, egy garas nélkül. Nem tudta, mi lesz most. Az

lett, hogy amint belépett, asztalán talált 1400 márkát. Az apja által több mint husz év előtt vezetett mozgalom hívei gyűjtötték össze a számára egymás között. Malmivaarát ezek a jó emberek nevelték fel. Kicsiny, árvagyermek korában már a maguk papját látták benne. Most meg már csak rövid idő kérdése volt reményük valóra válása.

A váratlan segítség után új erővel látott a tanuláshoz, úgy hogy 1876 tavaszán, tehát nem egészen egy év alatt elvégezte tanulmányait sa «mindenki fiát», az «imádság gyermekét» pappá szentelték. Az édes anya és a vezetőt váró megvetett nép imádsága meghallgatásra talált.

Felavatása után természetesen itt volt már az ideje, hogy valami rendesebb, biztosabb álláshoz jusson. Szó volt az egyik gyülekezet káplánságáról, de az ottani lelkész kijelentette, hogy inkább segítség nélkül egymaga működik, de olyan ember nem kell neki, mint Malmberg M. Gusztáv fia. A régi gyűlöletet tehát kénytelen volt maga is mindjárt megismerni. Így került azután Nilsia-be, az ottani lelkész magánsegédjéül.

Malmivaara fejlődése számára ez az első szolgálati helye minden bizonnyal sokat jelentett, bár különösebb tevékenységet itt még nem tapasztalunk nála. De telistele volt ez a hely a korábbi ébredések emlékeivel, hiszen itt volt az egész mozgalom szülőhelye. Itt élt még a közelben Routsalainen Paavo özvegye. Bármerre ment, mindenütt csak arról hallott, mit csinált Paavo, mit mondott, milyen csodás mozgalmas lelki élet volt akkor. Mindebből azonban már semmi sem volt meg. Csak emlékek kísértettek. Akkor még maga Malmivaara sem vetett volt számot önmagával. Egyáltalán nem tartozott ez időben az ébredési mozgalom hívei közé, csak szerette azt a komoly, hallgatag, buzgó népet, szerette atyja emléke révén és édesanyján keresztül. Máskülönben végezte kötelességét úgy, mint kellett; egyedül csak a gyermekek gondozását végezte nagyobb kedvvel, a maga gyönyörűségére is. Inkább befelé, önmagába tekintett ez időben.

Egy nap levelet kapott Malmivaara a Kiuruvesi-i gyülekezet egyik tagjától, az ébredési mozgalom egyik világi vezetőjétől, amelyben az illető ama macedón férfinak mondja magát, ki Pál apostol álmában e szavakkal hívta: «Jer és légy segítségül nekünk.» (Ap. Csel. 16:9.) «Jer és légy segítségül nekünk!» E szavak Malmivaarát megrendítették. Most érezte csak meg, hogy azzal még nem ért el ő semmit sem, hogy pappá lett, ez még nem életcél. Nem az a fontos, hogy most már ő maga megéljen, hanem, hogy másoknak segítsen. Ime vannak emberek, akik benne bíznak, akik még nyomorultabbak, mint ő s bár félt ettől

a feladattól, mert gyöngének érezte magát, ment, mert hívták. Így lett egyhangú választás révén Kiuruvesi segédlelkészévé.

Kiuruvesi egyik legrégebbi fészke volt szintén az ébredésnek. Itt a «vének korszaka» járta még javában. A kegyes, buzgó öreg bácsik minden igyekezetükkel azon voltak, hogy a Paavo korabeli időket visszavarázsolják. Malmivaara azzal az elhatározással jött ide, hogy dolgozni fog s neki is látott a munkának teljes lelkesedéssel. Ez a tevékenysége hú képe a fiatal ember mindent elvégezni akarásának. Nem annyira lélekkel, szeretettel dolgozott, mint inkább akarattal. Heves, türelmetlen és bizony-bizony kegyetlenül szigorú is a hívekkel szemben. A konfirmációi oktatás az ő kezébe került s abban az időben felnőttek, sőt öreg emberek is akadtak a tanítványok között. Nem kis feladat volt azokat az Istentől elrugaszkodott «tanítványokat» rendbeszedni. Malmivaara pedig nem sokat teketóriázott, hanem a társaság gonoszabbjait bizony néha az asztal alá dugdosta, vagy közvetlen maga mellé ültette, hogy «kéznél» legyenek. Ha nem bírta magát türtőztetni, kiment sétálni a tanítás közben, hogy elszálljon haragja. Minden áron rendet és eredményt akart. Természetes következménye volt ennek, hogy a lelkes, mozgékony fiatal lelkész nagy feltűnést keltett azonnal a gyülekezetben s ha féltek is tőle a hívek, lassan-lassan egészen büszkék lettek papjukra. Ilyen nem volt akárhol. Már jóval az istentisztelet kezdete előtt összegyülekeztek a templom körül és úgy gyönyörködtek benne, amint a kocsiból két lépéssel a sekrestyében termett. Beszédei tüzesek, hevesek voltak. Volt mit hallgatni a szegény kiuruvesieknek, de nem bántódtak meg, sőt vasárnapról vasárnapra nagyobb lett a hallgató sereg.

Az ébredési mozgalom legsajátosabb életformájának, a seuratoknak (vallásos összejöveleteknek) rendezésében azonban még mindig nem vett részt. Híveket nem gyűjtött maga köré. Hanem azok hívták őt maguk közé. Malmivaara el is ment néha-néha, de sohasem beszélt, ott ült némán az öregek, a «vének» között és hallgatta azok egyszerű beszédeit. Ezek az őszinte, egyszerű szavak sokszor nagyon megalázták önmaga előtt. Lehántották róla a túlságos öntudat és büszkeség kérgét. Ez a sok összejövetel volt az ő iskolája. Malmivaarát a finn nép nem csak gyermekkorában nevelte pénzével, anyagiakkal, de még, amint látjuk, lelkiekben papkorában is.

Az az éles korholó hang, amelyet ő predikációiban használt, nagy mértékben talán neki magának szólt. Önmagának predikált. De másoknál is mutatkozott hatása, különösen az ifjúságnál. De

hiszen az a munka, amelyet végzett, nem is maradhatott eredmény nélkül. 1880-ban történt a következő eset: Éppen abban az időben, amikor Malmivaara édesanyja is ott volt fiánál látogatóban, a konfirmációi oktatás befejeztével kiült a paplak előszobájának lépcsőjére. Akkor valami rendkívüli dolgot észlelt. A teremből visszafojtott zokogás, sírás hallatszott, ugyanakkor pedig néhány fiút, leányt látott futni a paplak felé. «Ezek most tanácsot kérni jönnek hozzám a megtérés dolgában, holott magam sem tudok semmit az egészszről» — villant meg agyában a gondolat. Sietve szobájába menekült és bezárta az ajtót. A fiatalok ott sírtak kívül és zörgették az ajtót, ő maga pedig a szobájában bent térden állva várta nagy ijedten a «veszedelem elmulását.» Mikor a fiatalok elmentek, Malmivaara édesanyjával és feleségével együtt könnyes szemmel beszélgetett az esetről. Az egyszerű, kegyes papi özvegy csendesen szólt: «Én most megkaptam azt, amit az Urtól kértem, nincs nekem többé semmi keresni valóm.» Másnap már ment is vissza és soha többé nem is látta gyermekét.

Ettől kezdve új korszak nyílt meg Malmivaara papi működésében. Most már teljes lelkesedéssel a seuratok rendezéséhez látott. Hol a paplakon, hol pedig a híveknél jöttek össze, magánházakban. A Paavo korabeli idők visszatérőben voltak. Innen is, onnan is fel-felhangzott a lassú, szomorú zengésű, vontatott éneklés és Kiuruvesi fiatal papja ott volt mindenütt. A gyülekezetekhez több falu tartozott. Ezeket sorra járta és az Ige után vágyódó hívek csapatosan követték papjukat házról-házra, faluról-falura. Valósággal élet-haláltusa kezdődött a régi világ és az új életet áhítók között. Megtörtént, hogy csúfolódó, vagy megtévesztett emberek benyomultak az ilyen összejövetelek idején a terembe, hogy megzavarják, de bizony nem egyszer a csúfolódók vesztettek rajta: egytől-egyig ott maradtak s maguk is az éneklőkhöz csatlakoztak. De maga Malmivaara is támadólag lépett fel. Ha neszét vette, hogy a fiatalság valahol (esetleg lakodalomkor) ivással és tánccal szórakozik, hirtelen betoppant a táncterembe s erőteljes hangjával rákezdett valamely vallásos énekre. A mulatozásból végül is seurat, építő összejövettellett.

Az élet megváltozott Kiuruvesiben. Az iszákosságnak egyszerre vége szakadt, eltűnt a kártya és megszűnt a tánc is. Az ébredés szelleme gyors léptekkel haladt, átterjedt más gyülekezetekre is. A fiatal pap által csodát mívelt az Ur. Jellemző pl. a következő eset is: Egy éjszaka ismeretlen ember kopogtatott a paplak ajtaján. Mikor Malmivaara beengedte, meglepetve látja, hogy a jövevény egy medvebőrt borított magára, hogy fel ne

ismerjék. Kumpulainen Aatu, a hirhedt rabló volt. Lelkének kérdéseiről akart a pappal beszélni. Egész éjszakán át együtt voltak, csak hajnalban futott el a furcsa látogató. Malmivaara rá akarta beszélni, hogy jelentkezzen önként a szolgabírónál, a rabló ezt meg is ígérte, de mégsem tette meg. Később elfogták és Szibériába száműzték.

Malmivaara élete munkájának megfelelően természetesen igen mozgalmas és fárasztó volt. Egész napokat töltött uton, akárhányszor csak úgy padlón, öreg bácsik között töltötte az éjszakát. A paplak valóságos búcsújáróhely lett. Minden szombaton este ott a nagy szobában volt a seurat. Ünnepeken pedig a messziről jött hívek megint csak a paplakban gyülekeztek össze istentisztelet után. A nyugodt életnek, kényelmes otthonnak ilyenformán bizony vége lett.

A fiatal lelkész hire messzi bejárta a távolabbi vidékeket is. Természetes, hogy nem maradhatott sokáig abban az aránylag kicsiny munkakörben, amelyet Kiuruvesiben töltött be. Kezébe kellett adni a vezéri pálcát. Így 1892-ben sikerült elnyernie a paavolai rendes lelkészi állást, majd 1900-ban Lapuára került, abba a gyülekezetbe, amelyben egykor édesatyja működött s ahol ő maga is gyermekségét töltötte. Lapua egyike a legelső finn gyülekezeteknek. Népe gazdag, de amellet a legalázatosabb lelkű, az ébredési mozgalomnak mindmáig zászlóvivője. A választási küzdelem igen erős volt. A művelt osztály az ellenjelöltet pártolta. Malmivaara csoportja érezte, hogy itt a kérdés: lenni vagy nem lenni. Ha elütik őket vezérüktől, talán sikerül elnyomni az egész már-már erősödő mozgalmat. Egész éjszakákat töltött a nép éberem, imádkozva a választás előtt. A szomszéd gyülekezetek velük érző népe is elhatározta, hogy Malmivaara próbabeszédje idején, bármint szerették volna is őt hallani, otthon maradnak, hogy a helybelieket kinevesszorítsák a templomból s így ne kockáztassák az eredményt. Annyira feszült volt a hangulat, hogy Malmivaara hívei kiadták a jelszót: most nem elég kérni csupán az imádságban, de követelni kell. Hittani szempontból nem helyes talán, de jól példázza a vezérnélküli tömeg vezér utáni vágyódását. A választás megtörtént. Malmivaarát megnyerték.

Most tehát otthon volt. Pár kilométerre a paplaktól ott nyugszik apja, anyja, közelben ott van a ház, melyben meglátta a napvilágot és köröskörül ott hullámszik az a fekete, szinte némaságig hallgató nép, amelyik csak arra az énekre-imádságra nyitja csupán száját, amelyre gyermekkorából oly nagyon jól emlékszik.

Beköszöntő beszédjéből hadd álljon itt ez a néhány sor:

«Imádkozzatok értem és kérjétek az Urat, hogy bátran szóljam az igazságot s hirdessem az evangéliom titkait... Imádkozzatok érettem tanítótokért, hogy ne szégyeljem a Krisztus evangéliomát, hogy ne legyek néma kutya, amely önző okokból elhallgatja az igazságot, hogy ne legyek gyáva, mint a róka, mely veszedelem idején elsompolyog, hogy ne szégyeljem azokat a megvetetteket, az Úrnak olcsó sajátjait, akiknek barátsága oly sok szégyent hoz a világban. Sokat jelent a gyülekezet imádsága tanítójának, de még többet magának a gyülekezetnek. Imádkozzunk egymásért.»

Malmivara a elérte vágyai netovábbját. Ott lehetett a maga népe körében, hogy megkezdje élete igazi munkáját. Az Úr azonban egészen szokatlan próbára tette hűségét. Röviddel új állomása elfoglalása után meglátogatta a paplakot a halál és alapos munkába kezdett. Két hónap leforgása alatt meghalt felesége, legfiatalabb, majd azt követő nagyobbik leánya is. Egy szolgája a folyóba veszett, másik szolgájának gyermeke szintén a halál martaléka lett. Koporsó-koporsó után ment ki a paplak ajtaján a temető felé. A megpróbáltatásnak ezen ideje azonban nem törte meg, csak még alázatosabbá, szelidebbé tette. A munkában keresett és talált is vigasztalást.

Új gyülekezetében végzett munkája részletezésének nem lenne értelme. Oly formák szerint folyt az, mint eddig is. Csak talán az eredmény volt nagyobb és alaposabb. De meg Malmivara nem is volt már egy gyülekezet papja. Tevékenysége kiterjedt az ország legnagyobb részére és mindenféle munkatérre. Nevezetes irodalmi tevékenysége, hosszú időn át országgyűlési képviselő. Mint predikátor pedig első helyen áll. Az ilyen iránymozgalmaknál csaknem elkerülhetetlen, hogy bizonyos mértékben egyoldalúvá ne legyen, valami külön tanbeli irányt ki ne alakítson magának. Malmivaránál és az egész ébredési mozgalmánál ennek nyoma sincs, ami abból folyik, hogy ő előtte az Írás feltétlen tekintély, amelyet nem akart a saját felfogásához alakítani, hanem ő maga maradt mindig hű az Igéhez. A korabeli divatos szószékről való polemizálást kerülte, holott éppen ő maga szenvedett és szégyenkezett legtöbbet népével együtt amiatt, hogy a papok lépten nyomon támadták őket, amely persze a megtámadott hallgató részéről egyszerűen lehetetlenné tesz minden épülést.

Legkedvesebb munkaterülete a már többször említett seurat (vallásos összejövétel), amely a finn vallásos élet legjellegzetesebb formája. Órákat üldögélnek el ott és felváltva énekelnek, beszédeket hallgatnak. A hívő természetesen sokkal szabadabban érzi magát itt, mint a templomban tartott istentiszteleten. Ő maga kezdheti

meg az éneket, ő maga is fölvehet valamely kérdést, amelyre azután mindjárt feleletet is nyer. Itt forr össze a hívek tömege igazán egy testté és válik édes testvérré. Innen van az, hogy ez ébredési irány hívei között mindig is csodálatosan eleven és erős volt az együvé tartozás érzése, ami pedig kétségtelenül régi, őskeresztyén vonás. Az egymás iránti szeretet nem szavakban nyilatkozott meg csupán, hanem tettekben is. A szegényt segítették a gazdagabbak. A nincstelennek közösen házikót építettek, föltörték körülötte a földet is. Az ébredésnek egy öreg híve öregnapjaira szegényházba került, de amint ezt a többiek megtudták, elvitték onnan és úgy tartották maguk között, mint valami drága értéket. Malmivara a paplakján is mindig volt egy-egy ilyen pártfogolt.

Nagy volt mint szónok, de nagy volt mint lélek ismerő is. Állandóan küzdő, ébredező lelkű emberekkel volt dolga, ismerte az ilyenekkel való bánás minden csinját-binját. Egy-két szót szőtt csupán, de az azután adott gondolkozni valót. «Milyen kísértésekben volt részed már e reggelen» kérdezte meg pl. mikor egy idegen házban vendégeskedett, a kávéfőző felszolgáló cselédleányt. Vagy: «Emlékszel-e mikor térdepeltél első ízben az Úr előtt» kérdezte más valakitől. Közvetlen természete lehetővé tette, hogy az idegen is azonnal bizalommal volt iránta.

Malmivara persze nem juthatott el mindenhová személyesen. Pedig szükség lett volna rá. Ezért, hogy a távollevő rokon-gondolkozású híveket is egy táborba gyűjtse, megalapította a «Hengellissen Kuukauslehti» c. lapot, mely mindmáig végzi a maga missziói hivatását. Mikor aztán a papok is megismerték, nemcsak, hogy elszállt szívükből a gyűlölet, hanem meg is szerették. Bizonyosága ennek, hogy az általa kezdeményezett lelkészösszejövetelek egyre látogatottabbak voltak. Legjelentősebb lépése azonban talán az volt, hogy magát a népet gyűjtötte össze — úgy lehet azt csak mondani — nagygyűlésekre, konferenciákra, hol egy, hol más helyen. Az első ily gyűlés 1892-ben volt. Azóta évenként megtartják. Messze vidékekről ezerszámra gyűl össze ez a fekete sereg, hogy napokon keresztül elvessen magától minden földi, egyéni gondot s kizárólag lelkének és Isten országának kérdéseivel törődjék. Ma már lelkészi vezetés alatt folynak le ezek a nagygyűlések, amelyek fontosságát nem csak az adja meg, hogy ott beszédedet tartanak és hallgatnak, hogy egymást megismerik és fejlődik az összetartozás érzése bennük, hanem itt vetnék fel és valószínűleg is megnyomban sok életre való gondolatot. Pl. szükségét látták egy alkalmas sajtószervezetnek, mely a szellemi termékek-

ról gondoskodnék. Mindjárt helyben megalapították a bizottságot, jegyezték részvényeket és azóta is áll és működik a «Herättäjä» («Ébresztő») R.-T. és ontja a könyveket. Az 1912. nagygyűlésen fölvetődött egy szigorúan vallásos szellemű népfőiskola terve, mely a felnőtt parasztfjúságot neveli az egyháznak valóságos harcos katonáivá. Amint fölmerült a gondolat, már meg is valósították. A pénzt egy-kettőre összeadták, csak egy baj volt: a felállítandó intézet helyét illetőleg nem tudtak megegyezni. Erre Malmivaara javaslatára a következőket teszik: Választottak négy tagú bizottságot a különböző pártokból, a négy embert becsukták egy szobába azzal, hogy addig ki nem engedik őket, amíg egyöntetű határozatot nem hoznak. Ez persze ilyenformán hamarosan megtörtént, két év múlva megnyílt az ébredési irány első népfőiskolája. Azóta pedig már másikkal három vagy négy.

De nehéz volna mindazt a munkát elsorolni, amelyet ez a pap a maga csodálatos képességével Isten kegyelméből végzett. Mindenkitől becsülten, ezerek könnyeitől megsiratva 1922 jan. 12-én halt meg Helsinkiben, mint esperes.

Malmivaara pap volt a szó legnemesebb értelmében. Lehajolt egy oly tömeghez, amely több mint húsz éven keresztül árva, kigúnyolt és megvetett volt, híjával minden lelkeszi gondozásnak, de annál inkább bőviben az üldözésnek. Lehajolt ahhoz a néphez, mely egy szavára mellé állt és azután már együtt küzdöttek vele vállvetve a finn őserdők mélyének minden lelki sötétségére és a bűnhatalma ellen, hogy kinevelje a világ egyik legtisztábban érző, józan, vallásos népét: a szintiszta evangélikus finn népet.

Befejezésül álljon itt néhány sor abból a beszédből, amelyet Koskimies dr. püspök tartott az elhunyt koporsója felett: «... legnagyobbbrészt Malmivaara élete munkájának eredménye az, hogy az ébredési mozgalom kikerülte azt a veszélyt, mely könnyen fenyegethette volna: az egyoldalú, szűk látókörű vallási párttá való zsugorodást s az ő érdeme, hogy ez a világnézet, amelyről most szó van, a finn népnek azt jelenti, amit éppen jelent: vallásos felfogást, amellyel a mi evang. lutheránus egyházunk valláserkölcsi alapon áll és onnan a ker. hit területén minden irányú haladást és művelődést előmozdít, sőt jelent még olyan világnézetet is, amely nem osztályellentétre épít, hanem kitarja a maga körét és szívét minden finn fiú és leány előtt, — legyen az alacsony származású vagy előkelő, — aki csak elismeri azt az alapot és azokat a hitelveket, amelyeket maga a Biblia hirdet.»

Dedinszky Gyula.
(Ipolyvece.)

JAKUS IMRE: SZANATÓRIUMBAN.

(VERSCIKLUS.)

MAGAMRÓL.

Valaki írta: „Nem való magának
 Lélektöredelem,
 A nagy problémák. Hagyja őket el!
 Kicsinyesek a verseiben.
 Olvasson inkább Tompát és Aranyt!
 Petőfi lelke gyógyulást ígér.“
 ... Jó üzenésén elgondolkodom.
 És megkérdem fáradtan: Miért?
 Ugye a lelkem igen nagy beteg?
 Irni se kéne soha tán!
 Koldus szegények, fakók a rimek,
 Veretten jönnek, bénán és sután ...

Valaki mondja: „Nem való magának
 A sok beszéd.
 Üres szavak csak. Hagyja őket el!
 Meggyilkolják az életét!
 Feküdjön inkább mozdulatlanul!
 A hallgatása gyógyulást ígér.“
 ... Mentő tanácsán elgondolkodom.
 És megkérdem fáradtan: Miért?
 Ugye a testem igen nagy beteg?
 Szólni se kéne soha tán!
 A hangadásra úgy zihál-liheg,
 Mint egy kiszolgált, vén kazán ...

Hörgöm kacagva, sírva mégis:
 Hogy irni kell, hogy élni szép!
 Letakarnátok pocsolyámnak
 Élet-kavarta csúf vizét?
 — Ugyis kiszárad. Nincs miért ...

 HÓMEZŐK FELETT.

Olyan jó lenne halottnak lenni.
 Hó-tengerek örök mélyibe
 Betemettetni.
 Köröttem csönd és némaság
 Susogná téli, altató dalát,
 Míg koporsómban, mint a kisgyerek,
 Mosolygó arccal álmodnám
 Tovább.
 Vágyaim beteg, bús lobogását
 Kioltanám a szememen.
 Lelkem? — E vak, halottas ucca
 Zajtalan lenne, fénytelen.
 Ezen se járna senki sem.

— Halott lennék, halott.

Merev, szép számat könnyü kacajok,
 Vagy lázadásból hördülő jajok
 Vonaglásra sem rántanák.
 Az utolsó, a megfagyott imák
 (Mindannyi mint egy szent lakat)
 Lezárná rajt a csókot, szitkokat.

Olyan jó lenne halottnak lenni!
 Levetni ezt a vérző testruhát
 És testetlenül álmodni tovább
 A végtelenről, hol nincs tavasz, se nyár,
 Sem téli köd, sem fénylő napsugár.
 — Csak Béke van, csak Béke.

— — — — —
 Allok fehérén a hómezők felett.
 Érzem a hulló pehely-életek
 Rámhavasását. Oly fehér vagyok!
 ... De kong a gong már ... Összeborzadok.
 Lehull a fényes hóruhám
 És felriadtan, feketében,
 Hócsikorító súlyos lépttel
 Megindulok a Hang után.

— — — — —
 Valaki így akarja tán . . .

ÁLDOTT A KEZED.

Sokszor tünődve elgondolkodom :
 Milyen is ez a Szanatorium ?
 Fáradt lakói hogyan élik át
 A múltó napok végtelen sorát ?

Ilyenkor aztán révedő szemem
 A szenvedőkön megpihentetem.
 És mig lelkük megnyílik felém,
 Bizó mosollyal olvasom : Remény! . . .

Lelkek, ti lengő, tépett lobogók :
 Ki varrta rátok ezt a drága szót ?
 Istenkáromló szitkotok alatt
 Hogyan születnek ilyen szent szavak ?
 Izzik talán még tisztulás-parázs ?
 A Sátán-gyújtott, ősi lázadás
 Lehamvad, mint a múltó szalmaláng
 És imádkozva mentek majd tovább ?
 Odavezet akarat-utatok,
 Ahol az élet forrása csobog
 Tisztára mosni élet selymetek,
 Hogy fehérebben lengedeztetek ?

Lelkek, ti véres testvérlobogók !
 Az élettusa ugye szörnyű volt ?
 De tudnotok kell : mögöttetek áll
 A zászlótartó, vezető Király.
 S Ő mindenkinok, vészek éjjelén
 Selymetekre ezt varrja : Remény! . . .

Testvér, ne csüggedj ! Gyógyulás-csodát
 Hoz ez a szent szó áldásul reád,
 És mint a győzők, énekelheted :
 Király, ó áldott, áldott a kezed !

AMI A LEGNAGYOBB SZÉGYEN.

A szégyen alatt általában bizonyos erkölcsi megbélyegzést értünk, mely bennünk lelkiismereti furdalást kelt, csak az a kérdés, hogy ez kisebb, vagy nagyobb fokú? Mindenestre a cselekedet, az eljárás minemúsége az irányadó, hogy ennek rezultátumaképpen fellépő szégyenérzet milyen magaslatot ér el. Hogy szégyenletes cselekedetnek mit minősít az ítélő egyén, vagy a társadalom — arra nézve az erkölcsi törvények az irányadók. Ezekben belül azonban az egyéniség véleménye is érvényesül sokszor, de természetesen mint a társadalom ítéletének, mint az egyetemes erkölcsi törvények mindenkit kötelező érvényének a függvénye.

Igy szoktuk meg ezt idáig. Nem volt előttünk ismeretlen azonban azon tétel sem, hogy egy délkör az emberiség erkölcsi világfelfogásában nagyon sokat jelent. Szomorúan kell tapasztalnunk, hogy mikor a Balkán szennye Szegedre csapott, balkáni viszonylatban kell néznünk megszállt magyar területeinken uralkodó erkölcsi felfogást, melyben sokszor erényszámba megy, amit mi bűnnek, vétkeknek, vagy legalább is szégyenletes cselekedetnek minősítettünk.

Az újabb korban, mondjuk a jelenkorban, azonban nálunk is kezd kialakulni a szégyen-nak, a szégyenletes cselekedetnek egy új kategóriája. Ezt az új fogalmat egy magában véve szintén új fogalomszámba menő irányzat teremtette meg: az átértékelés. Az átértékelés, melynek jelszava, hogy minden kor más színben látja az egyéneket, a mozgalmakat s másképpen ítél a cselekedetek és az ezeket mozgató eszmék felett.

Az igaz, hogy a levéltári kutatás újabb adatok napfényre hozásával egyes cselekedeteknek újabb rugóit tárja fel s ezek segítségével más képet kaphatunk bizonyos egyénekről, bizonyos mozgalmakról, de, ami erkölcsi alapon nyugodott, míg az az eszme uralkodó, mindig erkölcsös fog maradni és lelkesítő hatása generációkon keresztül érvényesül.

Az átértékelés mozgalma azonban más motívumokból táplál-

kozik. Ez nem az egyetemes felfogást, az eszmét magát tekinti, hanem bizonyos frakció érdekköréhez való csatlakozás, vagy attól távolodás, esetleg ellenefordulás szempontjából szemléli a világot s hogy magának híveket szerezzen, nagyságok emberi s nem eszményi képét és cselekedeteit tárja a szenzációra éhes publikum elé, hogy így lerántván az eddigi magaslatról, mint az eszme főképviseelőjét, vagy vezéralakját — magát az eszmét is egy egyén magánvállalkozásának tüntesse fel és annak erkölcsi értékét redukálja.

Ilyen átértékelési köntösben jelent meg a száműzött Rákóczi, napjainkban pedig Bethlen Gábor. Mind a kettő a reál történéssz, Szekfű Gyula tollából.

Meglepett minden magyar embert, hogy egy ilyen könyv megjelenhetett. Mert, midőn a magyar ifjúság az 1913-ban megjelent «A száműzött Rákóczi»-t Kassán megégette, arról tett bizonyosságot, hogy Rákócziban nem a Szekfű által levetkeztetett és hálóköntösben megmutatott embert látja, hanem a magyar szabadság hőst, ki a nemzetet elnyomni és megfojtani akaró Habsburgok ellen veszi fel a zászlót, köti fel a kardot. Lehetett ő rossz katona, gyarló ember, de mindenesetre történeti hivatású egyén, kinek neve ama mozgalomnak, mely a magyar nemzet alkotmányának védelmére s az elnyomás megszüntetésére irányul s melybe ő akarata ellenére kerül szinte, európai tekintélyt és megbecsülést ad.

A kifejlődött irodalmi harc után azt hittük, hogy ilyen átértékelő munka nem fog megjelenni. Kellemetlen meglepetésként lépett elő erre a «Bethlen Gábor». Akkor, midőn a nemzet hódolni akar nagy fejedelme emlékének, Szekfű Gyula megajándékozta egy hamis Bethlen életrajzzal.

Kiss István egyetemi tanár pontról-pontra megdöntötte a Szekfű állításait. Szekfű erre gorombán felelt. Kiss István hiteles adatokkal, történeti bizonyságokkal igazolta erre «Az átértékelt Bethlen Gábor» c. művében Szekfű állításainak tarthatatlan voltát, halomradöntvén hamis beállítású állításait.

Azt hittük ezek után, hogy a nemzet megfelelő módon értesülve a Szekfű életrajz megállhatatlan voltáról, most már a történeti alapossággal bemutatott igazi Bethlen Gábornak fog hódolni s adózni fog emlékének, mely minden magyarnak szent kötelessége azon magyar fejedelem előtt, ki a Habsburg elnyomástól mentette meg a magyarságot. De nem ez történt.

Mert mit olvasunk? Decemberben az egyik politikai napilap nagy sajnálkozással közli, hogy Veszprém megyében, az őskatolikus fészekben 28 vármegyei törvényhatósági bizottsági tag közül

26 protestáns, ami nagy szégyen. De még nagyobb, hogy a másik kettő közül az egyik kikeresztelkedett zsidó, a másik pedig ennél is rosszabb, mert ez képes volt arra, hogy vállalkozzék Bethlen Gábor halálának 300 éves évfordulója alkalmából tartandó ünnepi beszédre. Ez hát a legnagyobb szégyen!

Beszélünk neonacionálizmusról. Még nacionálizmus sincs, nem hogy neonacionálizmusról szólhatnánk. Mert hol van itt nacionálizmus, mikor egyeseknek fáj, hogy egy nagy magyar ember felett valaki emlékbeszédet mond? Szégyen ez és úgy látszik, hogy a jeles lap és olvasó táborra bizonyára azt is szégyelli, hogy Bethlen Gábor magyar volt. Azt is szégyelli, hogy akadt magyar ember, ki a törvénytípró, a nemzetet megfojtani törekvő Habsburgok ellen fegyvert fogott. Végkövetkeztetésképpen: legnagyobb szégyen magyarnak lenni, ellenben erény, ha valaki Habsburg-párti. Így aztán szégyen, ha valaki fegyvert fog a Habsburgok ellen, mert az a magyarsággal nem egyeztethető össze. S megbélyegző, ha valaki egy ilyen emberről megemlékezik.

Íme, a szégyennek a superlativusa.

Vajjon fog-e ez az átértékelt fogalom terebélyes hajtást hozni?

Dr. Klein Gáspár,
Debrecen.

T H E O L O G U S É L E T

Az Egyetemen.

Az *első félévben* december 20-án zártak az előadások, de már dec. 7.-e óta folytak a kollokviumok is. *Beiratkozott* erre a félévre 112 hallgató, abból 6 nőhallgató. — *Kollokviumait* majdnem mindenki szabályszerű időben rendezte. Csak néhányan kértek betegség vagy más hátráltató okok miatt haladékot kollokviumaik rendezésére. — *Az ifjúsági kör* élénken működött. Nyilvános ünnepélyeiről már beszámoltunk. Rendezett egy élénk vitadélutánt is az alkoholkérdésről. — *Az előadások előtt* minden reggel áhitatra gyülekezett össze az ifjúság, amelyen névsor szerint mindig más-más hallgató olvasott ígét és imádkozott. — *Külföldön* tartózkodott a félévben az ifjúság két tagja: Rettmann Farkas IV. é. h. h. a lipcei, Lülük Ferenc III. é. h. h. pedig a strassburgi egyetemen. — *A második félévre* két új hallgató iratkozott be (egy férfi és egy nő), ketten pedig betegségük miatt megszakított tanulmányaikat folytatják. — *Ruha- és cipősegély.* Vargha Domján egyetemi tanár által indított ruha-és cipősegélyakció adományai a napokban érkeztek meg. 5 hallgató ruha, 5 pedig cipősegélyben részesült. Az Úr gazdag áldása legyen az adományozón és az adományokon!

Evang. Theologusok Otthonában

folyt le az ifjúság nagy részének az élete az előadásokon kívüli időben. Az Otthon anyakönyvébe 67 hallgató írta be a nevét. Az együttlakás az előadódó kisebb nehézségektől eltekintve, amelyek azonban szintén csak jót eredményeztek, elősegítvén az önfegyelmézést és egymásnak szeretetben való hordozását, nagyon áldásosnak bizonyult. A kollokviumi idők alatt egy ébresztő óra

4—5 szoba lakosságát serkentette munkára már kora hajnalban, mert aki legelőször felkelt, felrázta a többit is. Az Otthon *szeniora* a közkedveltségnek örvendő Zászkaliczky Pali, végzett theologus volt, aki a kultuszminisztériumtól belföldi kutatási ösztöndíjban részesülvén, köztünk folytatta tanulmányait szeniori teendői mellett. A második félévre azonban valószínűleg búcsút vesz ezen állásától. Mi megtartjuk hálás szeretetünkben s kérjük további munkájára Isten áldását. Minden este (ha a fakultáson nem volt előadás, reggel is) áhitatra gyűltek össze az Otthon lakói az ebédlő helyiségbe, ahol szintén egy-egy hallgató olvasott ígét és imádkozott. Szombaton esténként ezenkívül még az otthonfelügyelő: Dr. Deák János ígét is hirdetett, amelyre a nem bentlakók is nagy számmal szoktak eljönni. Ezzel kapcsolat az *egyházi* énekeinknek kívülről való *megtanulása* is olyan formán, hogy záró éneknek a hét mindegyik napján a megtanulandó éneket énekeltük könyv nélkül. Így úgyszólván minden héten egy másik szép egyházi ének lett az ifjúság sajátja. *Vasárnap délután* 2 órakor az egész otthon ifjúsága, megszorodván a künnlakókkal, 8—10 tagú *biblia körökben* gyülekezett össze az Apostolok Cselekedeteinek hitépítő tanulmányozásra. A biblia körök vezetőit vasárnap délelőtt maga az Otthon felügyelő készítette elő. A *zeneértő* és *zenekedvelő* ifjúságnak rendelkezésére állott az ebédlőben egy harmonium és egy cimbalom. Az Otthon felügyelő még egy rádióhangszórót is helyezett el az ebédlőszekrényen, amely a saját lakásán lévő rádióba kapcsolható — ezt azonban már nem annyira a zene, mint a budapesti istentiszteletek kedvé-

ért. Több alkalommal hallgatta az ifjúság közösen is Raffay vagy Ravasz püspök urak igehirdelését. Az *iratterjesztés* papírral, tintával, füzetekkel és hasonló apróságokkal ott helyben látta el az ifjúságot. Állandóan meghozatta a legújabb építő vagy theologiai könyveket, bibliákat, vallásos falimondásokat, szakítós naptárakat stb. A régi időből visszamaradt terhek azonban igen reá nehezednek növekedési lehetőségeire, úgy hogy nagy szeretettel kér az Iratterjesztés mindenkit, aki csak nem régen még kapcsolatban állott vele, hogy gondoljon vissza reája a munkamezőről is és az esetleges rendelkezéseivel, hátralékai rendezésével, adományaival legyen segítségére a mielőbbi növekedésében, hogy még többet szolgálhasson, mint eddig. A legtöbb szolgálatot az állandóan fűtött *könyvtárhelyiség* tette az ifjúságnak, ahol szeminárium vagy más munkájához kéznél voltak a légkülönbözőbb művek. A könyvállomány ugyan nem hasonlítható még a külföldi internátusok, szemináriumok könyvtáraihoz, de állandóan növekszik adományozás és vétel útján. Így a múlt félévben Varga Gyula esperes úr a Protestáns Szemle régi évfolyamait és a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság könyvkiadványait adományozta az Otthon könyvtárának. Dr. Rásó Lajos, az egyetemes egyház főügyésze édesapjának, a néhai szeli lelkésznek emlékére egy Hauck-féle Reälencyclopaediát, Dr. Szigethy Lajos, az egyetemes tanügyi bizottság elnöke pedig 8 kötet E. Ohly könyvet adományozott az Otthon könyvtárának. Külföldről is jött egy nagyon kedves adomány. A finnországi, még pedig a helsinki «Heränneiden Ylioppilaskoti» (Fölbredtek Theologus Otthona) talán meghálálni akarván Laitinen Toivo vendégül látását a «Finnország képekben» című vaskos albumot adományozta az Otthonnak, amelyben gyönyörű hazájuk legszebb tájainak művészi fényképgyűjteménye található.

Laitinen Toivo, akinek a szobája különben állandó gócpontja volt az egyház megújulásáról szóló különféle eszmecseréknek, négy-öt hallgató számára *finn nyelkurzust* is tartott, amelyen olyan alapot szerezhetek maguknak a résztvevők a finn nyelvben, hogy önállóan folytathatják a tanulást. — A «*finn szoba*» egyelőre még gazdátlan, de a nyáron már valószínűleg jön valaki újra. Az Otthon *külseje* is átalakul lassan. A kertet már fákkal ültették tele. A kis fenyőfák éppen karácsonyra kerültek a földbe. Csak a tavaszt várja a kert, hogy egyszeriben zöldbe boruljon. Még az utca is teljesen átalakul az Otthon körül. Az utakat most aszfaltozzák és vágják egyenesre. Amikor teljesen kiépül a környék, Sopronnak egyik legszebb villanegyedében áll majd az Otthon.

A „Diapozitív Részvénytársaság“.

Erről is meg kell emlékeznünk, mint amelyik szintén az Otthon keretén belül működik. Ez a Rt. vetített képsorozatot készít a *külmisszió* munkájáról, Jézus példázatairól, Luther életéről stb. Van két vetítógépünk is, amellyel az ifjúság tagjai mennek el egy-egy gyülekezetbe előadást tartani. A karácsonyi szünet alatt Pilisen, Celldömölkön, Bobán stb. tartottak vetítettképes előadást. Az adventi, böjti vallásosestélyek gerincét teheti ki az ilyen vetítettképes előadás, azért szeretettel felhívjuk a környékbeli és hűsvéti, nyári szünet idejére a távolabbi lelkész urak figyelmét is a Részvénytársaságra. Sokba nem kerül egy ily előadás, éppen csak a vetítő és előadást tartó személy utiköltségébe és néhány (8—10—20) pengőnyi jutalékba, melyet a Rt. egyelőre adósságai rendezésére, azután pedig a *külmisszióra* fordít. Ahol nincs villany, oda akkumulátorokat is tudnak vinni úgy, hogy az előadás tartásának sehol sem lehet technikai akadálya. Vezérigazgató: Sztehló Gábor. (Sopron, Ev. Theol. Otthon).

K R Ó N I K A

A herrnhuti testvérgyülekezet biblia-olvasó vezérfonalának (Losungbuch) második centenáriuma.

Ez a legnagyobb és legáldásosabb hatású terméke az építőirodalomnak ebben az esztendőben jelent meg *két-századszor*. Már maga az a tény, hogy e «Losungbuch» ilyen hosszú időn keresztül évről-évre táplálta az Igére szomjuhozó lelkeket, csodálattal kell, hogy eltöltsön bennünket. Mint minden, ami Isten ügyét a földön képviseli, egészen jelentéktelen kezdetre nyúlik vissza. 1728-ban egy énekórán merült fel Zinzendorf gróf előtt annak a gondolata, hogy milyen áldásos lenne, ha a gyülekezetnek minden tagja ugyanazokat a szentírásbeli helyeket olvasná reggelenként és így épülve indulnának munkájok végzésére. «Mennyivel hathatósabban tudnánk egymást lámogatni — mondja Dávid Keresztély, aki Herrnhutban az első házat építette — ádáz ellenségeinkkel, a kevélységgel, fukarsággal, élvezetvágygal, hamis biztonságérzettel, lustasággal vívott kemény küzdelemünkben.» Minden reggel összejöttek a vének a grófnál és átvették tőle az azt nap bibliai mondásokat és szíjjelvítették házról-házra. Mindenkinek Istentől kapott napiparancsa volt ez, amihez magukat szabták. Valóban felemelő tény az, amikor egy hatalmas közösség minden tagja Isten előtt megalázkodva, Isten szavára figyelmeztve kezdi meg a maga foglalatosságát. 1731-ben már kiadta Zinzendorf könyvalakban is az egész évre szóló vezérfonalat. Erre azért volt szükség, mert Herrnhut befolyása nőttön-nőtt és egyre többen kívántak velük illetémdőn szellemi kapcsolatban lenni. Zinzendorf a legnagyobb gondossággal és szeretettel végezte ezt a munkát. Még a halálos ágyán is arra fordította utolsó erejét és gondolatait, hogy elkészítse a következő év vezérfonalát. Már a gróf életében óriási példányszámban több nyelven jelent meg. Külön a gyermekek számára is összeállított egy ilyen kis könyvecskét. A theologusok számára pedig 1758 és 1759-ben kiadja görög és héber nyelven. A könyvecske tartalma: minden napra vezérfonaló ó és új testamentumból, a német evang. egyházi konferencia által megállapított perikopák alapján; ehhez

járult egy ószövetségi hely, amit a vezetőség sok szakasz közül kisorsol. Ehhez a kisorsolt szakaszhoz választ a szerkesztő megfelelő újtestamentombeli igehelyet, amelyik mindig egybehangzik az egyházi esztendővel és hozzáálló énekverseket. Ma már több százezer példányban, 12 nyelven forog közkézen ez a vezérfonal. A sok fordítás közül a finnt említtem meg, hiszen ez érdekel bennünket a legjobban. A finn egyházban rendkívül elterjedt, s nagyon sok lelkész ezt a könyvecskét használja napi csendesóráján. Aki hűségesen használja, sok áldásban részesülhet. Egész könyvtárt lehetne összeírni arról, hogy Isten mennyire felhasználta ezt az igénytelen kis eszközt. A sok-sok példából hadd említsek meg kettőt. Sven Hedin, a világhírű Ázsiakutató sohse indult veszélyes kutatásaira anélkül, hogy magával ne vitte volna a «Losungbuch»-ját. Abban a rengeteg nehézségben, amelyben állandóan része volt, ennek a könyvecskének elmélyedő használata adott neki bátorságot, erőt, kitartást. A másik nagy ember, aki hasonlóképpen buzgó használója volt ennek a vezérfonalnak: Zepelin gróf. Mikor 1908 augusztus 5-én Echterdingenben az első légi útjáról visszatért, alig hogy elhagyta a Zepelin hajóját, felrobbant a hatalmas léghajó. Kis híja volt, hogy ő is életét nem vesztelte. Amikor kezébe vette megrendült szívvel a «Losung»-ját, éppen Jeremiás próféta egyik szava volt aznapra kijelölve: «Az Örökkévalónak a jósága volt az, ami nem engedett bennünket megsemmisülni a tűzben. Az ő irgalma sohse fogy el.» — Akkor tűnik ki ennek a jubileumnak a jelentősége, ha szemügyrevesszük azt aényt, hogy az egész testvérgyülekezet ma is mindössze 9000 lélekből áll. De ez a maroknyi csapat rengeteg intézményt tart fenn. Van egy hatalmas missziói szervezetük, amelyik 13 területen 258 európai és 464 bennszülött misszionáriust tart a szolgálatában és 122 ezer hívőt gondoz. Németországban pedig 16 hatalmas nevelőintézetet tartanak fenn, amelyek közül nem egy világhírrre tett szert. Ha ilyen tényeket látunk, bizalmat meríthetünk a *mi egyházunk* jövője felől is. Ahol alázatos, engedelmes, Istennek mindent felajánló hívők vannak, ott Isten hatalmas dolgokat visz véghez kis sereggel is.

K Ö N Y V — F O L Y Ó I R A T

Fosdick E. H.: A szolgálat értelme.

Ford. Dr. Victor János Szövétnék kiad. Budapest, 1929.

Fosdick e művével egy trilógiát tesz teljessé. A trilógia első két része már magyar fordításban is megjelent: «Az imádság értelme» és «A hit értelme». Fosdick közismert és elismert nagy elme. Gazdag lélek minden tekintetben (hit, műveltség, értelem, gyakorlatiaság), sok a mondanivalója, a témáját sok oldalról tárgyalja és világítja meg. Nem mondhatjuk azt, hogy minden oldalról, mert nem elég rendszeres, bár sokszor ezt a látszatot kelti. A teljesség elvének nem tesz eleget. Csak sokat mond, de nem mond el mindent, amit azonban mond, az szép, értékes, meggyőző. Az érvelése, megokolása jó filozófusnak mutatják, de műve nem filozófia, Fosdick vérbeli amerikai: az élet, a gyakorlat érdekli s nincs érveke elvont spekulációk fellegráiraihoz. Széles látókörrrel nyúl az emberiség múltjába és józan, megokolt következtetéseket von le a jövőre. Megmutatja mennyire *ki kell terjedni a keresztyén ember érdeklődésének az élet minden területére s egyénileg kell megoldania a jelenkor problémáit, azokat is, melyekről azt hinné, nem tartoznak rá.* Életbevágó, életet elhatározó kérdésekkel foglalkozik. Abból az alaptételből indul ki, hogy *vallás nem lehetséges erkölcs nélkül*, a kettő elválaszthatatlan. A vallás az embernek nemcsak Istenhez, hanem embertársaihoz való viszonyát is rendezi. A keresztyénség, ez a legmagasabbrendű vallás is meghatározza az ember egész életét; áldozatos, szolgáló életet kíván. *«Még ma is égetően szükség az vallásnak a szolgálat nyelvére való lefordítása.»* — Mi az oka annak, hogy az életben mégsem látjuk a kettőt együtt? Mert hiba van az egyének vallásosságában. A «vallásos» emberek typusait vonultatja itt fel Fosdick. Vannak vallásos emberek, kiknek vallásossága csak formáság, «illendőségből betartott külsőség», mely természetesen nem hatja át egész életüket, csak mint alkalmi élmény szerepel. Mások a vallás melléke jelenségére helyezik a főszűlyt, holott csak «egy a szükséges dolog». Ismét másoknál *önzesség* fájult a

vallásosság, csak azt nézik: mit *kaphatnak* belőle? Az egyének és intézménynek létjogosultságát csak az adja meg, hogy szolgál. *Ami haszontalan, annak el kell pusztni!* Jézus a legnagyobb mértékben kárhóztatta a *meddő életet. Az emberek közti egyenlőtlenségből származó problémákat is csak az oldja meg, ha az erősek hordozzák a gyöngék terheit.* Ezt diktálja a keresztyénség, de az igazság, sőt a tapasztalat is. Az életben más megoldási kísérletekkel is találkozunk, de ezek kudarcra vezetnek. A kiváltság, előny sok veszéllyel fenyegeti az ember lelkét, elbizakodottságra vezet. Ez ellen csak a szolgálat véd meg. A szolgálat ellensége az örömtől hajhászása. Az emberek a boldogság után futnak. «De mi teszi az életet igazán örömteljessé?» Boldog élet, *bővülő élet csak áldozatos élet lehet.* Itt érvényesek különösen Jézus ama szavai: «Aki meg akarja tartani életét, elveszti azt...» Az önfeláldozás önünknek olyan kitágítása, mely a mások érdekét is magában foglalja. A szolgálatos keresztyénség megkívánja életünk odaadását: az önmegtagadást. De nemcsak a keresztyén célkitűzés követel önmegtagadást, hanem minden életcél: tudomány, művészet, sport stb. Csak az a kérdés: melyik érdemli meg? Mindenért meg kell fizetni! Ha fel nem áldozzuk a rosszat a jóért, akkor a jót kell feláldoznunk. Nem szolgálhatunk két úrnak! Vannak, akik visszariadnak az önfeláldozástól. Ezek az emberek szívesebben fogadják el az igazság elvét életükre. Ám a közelebbi vizsgálat azt mutatja: az igazság sem lép fel kisebb követelményekkel. A szemét szemért elv az igazság alapjául: lehetetlen. Jézusnak az a parancsolata: «Szeressétek ellenségeiteket!» nem fölösleges jócselekedetet kíván; ez még hozzátartozik az igazság pártatlanságához, méltányosságához. Sok eltorzult formájával találkozunk a szolgálatnak, melyek többet ártnak, mint a nagy ellenségei. Ilyenek: okvetetlenkedés, jótékonyági hivalkodás, vagy divat, szentimentalizmus stb. *Néha az önzés használja álarcul,* máskor a lelkesedést a mindennapiság lohasztja le. Egyesek megelégszenek *szolgálat helyett a jó*

szándékkal, vagy kedveskedéssel. Nem elég azonban az egyéni szolgálat sem. A közösség nyújtotta erőt nem pótolhatja az egyén buzgólkodása. *Ma a XX. században a jótékonyságnak is szervezkedni kell.* Intézményekre van szükség (gyermekek, szegények, betegek gondozása stb.) és oly kérdések megoldására (gazdasági, munkaviszonyok, világbeke...) mit csak a közösség végezhet eredményesen. A rohamosan fejlődő civilizáció és technika, a szolgálat számára is új eszközöket nyújt. Ezeket fel kell használni, ha nem akarjuk, hogy az elmaradottság semmisítse meg a jószándékkal és fáradsággal végzett munka sikerét. Fel kell használni a tudományt és a tanultságot. *A keresztyén embernek foglalkozni kell az ipari, gazdasági, kereskedelmi problémákkal is. Felelősséggel tartozik azért is, hogyan szerzi pénzét és hogyan költi el. Pénzünkkel is Isten országát kell szolgálnunk.* Szolgálatra kötelez bennünket a hála is. Óseink életüket és vérüket áldozó küzdelemmel vívták ki azokat az előnyöket, miket mi élvezünk. Isten ingyen adja drága ajándékait. Győzelmes csak a szolgáló élet lehet. — Fosdick e könyvének tanulmányozása mindenki számára nagy lelki gazdagodást jelenthet. Kitágítja a keresztyén ember látókörét, új munkaalkalmakat mutat, felelősségérzetét, erősíti hitét.

P. P.

Dr. Szeberényi Lajos Zs.: Luther ultramontán ócsárlói. Békéscsaba, 1929.

A békéscsabai Protestáns Kultúrkönyvtárt értékes új kötettel gyarapította e munka, melynek megírására közvetlen okot a Grisar-Hoitsy: «Luther Márton élete» c. mű adott. (L. «Emmaus felé» 1929. II. sz.) Hiányt pótol, mert bár Grisar és Hoitsy csak a tájékoztatókat téveszthetik meg, mégis ilyenek igen sokan vannak protestáns körökben is. Sajnos, Luthert a magyar evangélikusok általában alig ismerik. Így fennáll a védekezés szükségése, amit az illusztris szerző kiváló sikerrel old meg. Néhány fejezetben sorra veszi a — természetesen katolikus — újabbkori ócsárlókat (Dörlinger, Jansen, Majunke, Denifle), azután rátér Grisar-ra és fordítójára, Hoitsy-ra. Megismerteti az ócsárlások célját, módszerét s megindulásuk okait. Grisar, illetve Hoitsy könyvének állításait pontról-pontra végigtárgyalja. Kifejti, hogy alapjában véve Grisar módszere se más, mint elődeié, a tárgyilagosság komolykodó álarca

adja csak az eltérést. Ő is nagymestere az összefüggésükből kiszakított Luther-idézeteknek s rá is illik J. Chr. Hofmann régi műve, melyben Pál apostol hasonló módszerrel kiszakított idézetek segítségével szinte szörnnyetegnek tűnik fel. Csak ügyesebb a csomagolás, mint az elődöknél. Több képtelen Luther-rágalmat elejt, itt-ott jót is mond, hogy a tárgyilagosság mezében aztán hatásosabban rágalmazhasson. Közben ezzel érthetlenség fokozódó ellentéteket rajzol bele Luther jellemébe és munkájába. Amivel menti, néha avval is vádolja, pl. cselekedeteinek szerinte «terheltsége» szolgál «mentségül». Művésze az elhallgatásnak ő is, akár Luther lelkének legnemesebb életmegnyilvánulásairól, akár ellenfeleinek harcmódoráról van szó. Konkrét állítás nélkül sok ügyes gyanúsítást helyez el (legtöbbször mások véleményébe burkolva). Szegénnyé, szánalmassá válik az egész mű a kritikus föltárása nyomán. Látunk mindent a kulisszák mögött, az éles fény fölfedi a szinpadí fogsókat, a papirosfalakat, kendőzést, pózt. És meg is értjük az egészet. Katolikus pap, jezsuita, miként is lehetne más vezető gondolata, mint amihez esküje köti. Luthert nem értheti meg, nem is szabad megértenie. Tiltja a dogma, a cadaver-engedelmesség a pápa iránt. Köti az «imprimatur» és «nihil obstat» megszerzethetése. (Kath. oldalon csak laikus ember lehet kivétel, mint pl. Brandi göttingeni professor: «Reformation und Gegenreformation».) Ahol ennyire képtelenség az önálló vélemény, ahol a pápa, a dogma miatt előre adva van az eredmény: hogy Luther szakadár és egyházromboló, ott miként is lehetne tárgyilagosságról, tudomány önállóságáról, szabad véleményről beszélni? Ami érthetetlen: az csupán, hogy nem átallja hangsúlyozni a *protestánsok számára is elfogadható* tárgyilagosságot s az, hogy akadt olyan magyar kath. püspök, a ki nem átallotta ezt az előszóban is leírni s még meg is toldani egy csipősnak szánt megjegyzéssel. A corpus juris canonici minden közeledést lehetetlenné tevő módon mélyre ütötte a római éket magyar és magyar közt s Hanauer váci megyéspüspök külön is nagyot üt rá. A fordítás Grisar 3 kötetes nagy műve rövid, sűrített kiadásából újabb rövidítéssel úgy készült, hogy az új rövidítések továbbbi Luther-ellenes tendenciája nyilvánvaló. Hoitsy túllicitál Grisar-on is,

alkalmasabbá teszi a maroknyi magyarság egymás ellen fordítására. Így elhagyja a középkori kath. egyház romlottságának, visszaéléseinek leírását s értelmet-változtatóan rövidíti meg a lipcsei vita, wormsi gyűlés stb. leírásánál az eredeti Grisar-szöveget. Felveti a kérdést szerzőnk, mit szólnának a katolikusok, ha nagyjaikat mi is a Denifle-Grisar módszerrel tárgyalnánk. (Pedig untig elég lenne csak a Szekfü-féle pongyolában-megmutatás is pl. a renaissance-pápáknál.) Ám ez a középkori harcmodor nem lehet a mi sajátunk s különösen nem püspöki helyeslés és ajánlás mellett. A 95 tétel egyre tépik, szaggatják a vártemplom kapujáról, de hasztalanul! Isten ígéje nem fog elhomályosodni többé s ezt Luthernek köszönhetjük. Mi lett volna a keresztyénységéből a reformáció nélkül, hová és meddig sülyedt volna, nem tudhatjuk. Kétségtelen tény, hogy a kath. egyház belső reformálására is a reformáció adta az indítást; ezt komoly kath. tudósok is elismerik. S mi lett volna a tudományból is, ha megmarad a pápaság középkori befolyása az egyetemekre s az inkvizíció és cenzúra, mint tudomány szabályozó és mérsékelő eszköz! — A római egyház szüntelen támadásainak mai korában a nélkülözhetlenségig fontos, hogy kiváló esperesünknek ezt a művét minden intelligens evangélikus elolvassa. Egyszerű, világos nyelve, belső tartalma az olvasók érdeklődését a legnagyobb mértékben fogják lekötöni. —r.

Vándormadár. [Szigeti Lajos versei. A szerző kiadása. 1929. 69 o.

A költészet lehet feszülten előre néző, mikor a költő szeme újra meg újra belefúr a jövő kódébe. Ebben a kötetben nem ilyen költészetet találkozzunk. Itt a szerző *vándormadár*, amely dalol itthon, dalol az ég felé ugró szirtek és megbújó völgyek csendjében és dalol a pálmák és ciprusok árnyékában. Szigeti Lajos verskötetét «mint ősz keblén nyíló tavaszt» ajánlja. Elete: «arany naplemente szelid ősi tájon.» Az ősz pompázik e sorokban ökörnyalas, álmodozásra készítő csillogásban, a nyár gyümölcseitől terhelten. A halkszavú őszök békéjével járja a Gellért-hegyet, a Via Appiát, a tátrai gyopár s a holdvilágos éj Amalfiban új álomvilágok felé repítik lelkét. Szeme rácsodálkozik a teremtés nagyszerűségére, akár itthon, akár az álóék honában és szeméből dalba olvad a nyugalom, a boldogság, hogy csendes es-

tén szeliden megfogjon. Mint a madárnál is sokszor, nála is a szomszéd galy azur levélzetéig, aranyló gyümölcséig terjed a világ, de a következő pillanatban felröppen és perspektívája hátránélküli lesz s az ilyen versek sokszor a végtelen felé mutatnak. Ez a vándormadár tudja, hogy ő vándor, tudja, hogy vándorlásának java mögötte van. És hálás, hogy riasztó foltok helyett egészet, végtelenséget láthatott a magasból, hálás, hogy szavait a szeretet, a boldogság, a csend fűzhatték ritmusba. — A verskötet jóvedelmét a szerző a soproni Líceumban tett alapítványa javára fordítja s így a főntebb ismertetett gyönyörű tartalom kívül ezért is a legmelegebb pártfogást érdemli.
K. Gy.

„Missziói Lapok“ c. külmissziói lap.

több évi szünet után ismét megjelenik. Célja elsősorban nem a propaganda, hanem az, hogy minden öntudatos evangélikust, aki valamennyire is komolyon veszi Jézus parancsát: «*Tegyetek tanítványokká minden népeket*», állandó kapcsolatba hozzon a külmisszió nagy és szent munkájával. Hatalmas erkölcsi tökélet jelentenek számunkra azok a tudósítások, amelyeket a kint dolgozó misszionáriusok küldenek. Jelentik azt a boldog megnyugvást, hogy végül is Krisztus fog uralkodni az egész földön. Ilyen tudósításokat állandóan fog hozni a lap s mi a kint dolgozó testvéreinkkel együtt fogunk örülni s imádságos szeretetünkkel állandóan kísérni fogjuk őket nehéz, göröngyös útjukon. Most közelebb áll hozzánk a missziói gondolat, mint valaha, mert most már Isten kegyelméből, a magyar evangélikus theologusoknak is dolgozik egy misszionárius evangelistájuk Afrikában, az ovambó négerek között. Örüljünk neki, s becsüljük meg ezt a lapot. A Missziói Lapok előfizetési ára 1 évre 1 P. Megrendelhető: Budapest, Deák-ter 4. Broschko Gusztáv Adolf esperes úr címén.

Theológiai Szemle.

A hazai protestáns theológiai tudomány orgánuma. Megvitatja a modern tudományos theológia problémáit és ismerteti, méltatja a külföldi és hazai szakirodalom kimagasló termékeit és a vallásos élet jelenségeit. A terjedelmes karácsonyi szám élén a lap szerkesztőjének, Csikesz Sándor, debreceni egyetemi tanárnak az egyetem tanévmegnyitó istentiszteletén elmondott magas szárnyalású, ünnepi be-

széde áll. Közli ezután Tarczay Erzsébetnek a horvát szlavonországi reformációról, a reformáció diadalmas terjedéséről, évszázadokra kiterjedő, megsemmisíthetlen hatásáról és szomorú elsorvadásáról való terjedelmes tanulmányát. Fakultásunknak három tudós tanáratól olvashatunk még benne tanulmányokat, közleményeket. Lic. Dr. Karner F. Károly Jézus halála napjáról értekezik hosszu, tört.-kritikai módszerrel, nagy irodalmi tájékozottsággal megírt tanulmányában. Payr Sándor a néhai Wimmer Ágoston felsőlövői ev. lelkész Mária Dorottya nádorasszonyhoz intézett két levelét közli. Ugyancsak megjelent benne fakultásunk dékánjának mélyen szántó, szubtilis értekezése, a *σάφ̄ς, ψυχῆ* és a *πνεῦμα* bibliai fogalmaknak a különbözőségeiről, kapcsolatairól és értelméről. Továbbá Gulyás József 2 történelmi tanulmánya díszíti a tanulmányok és kisebb közlemények rovatát. Kiegészíti a folyóirat gazdag tartalmát bő kül- és belföldi szakirodalomról való szemle, továbbá bírálatok, ismertetések stb. T. P.

„Magyar Hirmondó.“

1780 január 1-éről datálódik ez az évforduló is. Ráth Mátyás evangélikus lelkész volt az, aki ilyen címen megindította az *első magyar nyelvű hírlapot* Pozsonyban. Elgondolkodhatik az ember ennél az emléknél. A kezdés dicsősége, hogy ez a «nagy hatalom» bevonult Magyarországra, 150 év előtt a miénk volt. Most mégis egyik legnehezebb kérdése egyházunknak a «sajtó ügy». Sajtónappal, közadakozással kell éleszteni, fenntartani, táplálgatni, hogy megerősödjék valahogy. Többen valami összeolvasztási műtétben is bízna. Valami tehát hiányzik, hogy a 150 év előtti kezdetből nem nőtt ki egy hatalmas és életerős evangélikus sajtó. Vajjon mi lehet az? Nem árt, ha elgondolkodunk rajta.

„Suomen Kirkon Elämaa.“ (A finn egyház élete.) 231 old.

A finn egyháznak az 1928/29. évi életét tárgyalja és ismerteti ez a nemrég megjelent munka, mindenféle szempontot figyelembe véve. Bő irodalmi ismertetést is nyújt egyúttal. Emellett

«Testvéregyházaink köréből» cím alatt bemutatja az összes jelentősebb külföldi evangélikus egyházakat. A magyarországirol *Toivo Laitinen* írt igen szépen és nagy melegséggel. Különösen megragadó az eszt és lett egyházak küzdelme (az orosz áradattal). Minden cikket a maga hazájabeli ember írt (kivéve Magyarországot) s így nagyon szépen kidomborodik hol van eleven, fölfelé lendülő élet és hol szomorú pangás. D. Gy.

*

Tíz év a fogház-misszió szolgálatában.

Érdekes iratesomó jutott kezünkhöz. Üdvözlő beszédek és versek, amelyeket rabok írtak és mondtak el abból az alkalomból, hogy 1929 őszén volt 10 éve annak, hogy az ő «jóságos, drága, fehérhajú, arany szívű pártfogójuk»: *Gergely Dezsőné úrnő*, a budapesti kir. büntető törvényszéki fogházban működő misszió vezetője, elindult a homályos folyosókon, sok fájdalom, bűn és könny honába napfényt hinteni. Sajnáljuk, hogy nem tudjuk helyszüke miatt még szemelvényesen sem közölni ezeket a beszédeket és verseket, pedig világitó és fénylő illusztráció lehetne ez a sok tört szívből felfakadó hála, ez a sok visszatükröződő szeretet a hátrább ismertett Szolgálat értelméhez. Tíz év a homályos folyosókon, szürke cellákban, reménytelen munkában nem elvesztett idő, hanem örömvetés, amelynek íme szeretet az aratása. Az Úr kegyelme segítse Gergely Dezsőné úrnőt további csöndes szolgálatában!

*

Értesítés!

Kótsch Lajos Róm. levél bevezetősfordításának befejező közleményét elhagytuk, miután a fordítás közérdeklődésre számot tartó általános részét előző számunkban befejeztük. A részletes rész az olvasót véleményünk szerint kevésbé érdekelné; ugyanez okból Luther e művét németül is kiadták már ennek elhagyásával.

Szerkesztésért és kiadásért felelős: *vitész Sréter Ferenc.*

Nyomatott Székely és Társa könyvnyomdájában, Sopronban, Várkerület 66.

Kiadóhivatali közlemények:

Az „Emmaus Felé . . .“ pénztárába a következő önkéntes adományok érkeztek: Gáncs Aladár, Klotildliget 10, Szebik Károly, Princethon 6'40, Dr. Melich János, Budapest 3, Erdélyi Imre, Monor 1, Borcsiczky Károly, Budapest 5, Saguly János, Pítvaros 1 P.

Előfizetési díjat beküldték: Schöll Lajos, Hidas 10, Evang. lelkészi hivatal, Pusztaföldvár 10, Stauffer Ernő, Répcelak 10, Tóth József, Fancsal 10 P, 5—5 pengőt küldtek: Gáncs Aladár, Klotildliget, Dr. Melich János, Budapest, Erdélyi Imre, Monor, Böhm Ignác, Nagykanizsa, Molecz Béla, Szentcsaba, Szentcsaba, Scholtz Ödön, Agfalva, Szabó József, Győr, Margócsy István, Acsa, Virágh Jenő, Tápiószecske, Dr. Mázor Elemér, Szarvas, Stauffer Vilmos, Répcelak, Dr. H. Gaudy László, Budapest, Pohánka Ödön, Tés, Csákó Gyula, Kisvárd, Farkas Elemér, Bük, Dr. Mikler Károly, Budapest, Széll Lehel, Szombathely, Ev. lelkészi hivatal, Kissomlyó, Nervetti Irén, Újpest, Raskó Kálmán, Szarvas, Varga

József, Sárvár, Wolf Lajos, Debrecen, Mesterházy Ernő, Nagygeresd, Süle Zoltán, Vése, Rupperecht Olivér, Sajtoskál, Böhm Walter, Örkény, Dr. Molnár Gyula, Budapest, Kovács István, Csöngye, Wölffel Lajos, Somogydöröcske, Váci János, Budapest, Györfly Béla, Felpéc, Sárkány Béla, Kecskemét, Mesterházy S., Nemespátró, Káldy I., Iharosberény, Palkovics Julia, Szarvas, Rapos V. Debrecen, Thüringer Lajos, Paks, Vietorisz L. Diósgyőr, Kutas K., Szeged, Németh F., Szombathely, Saguly János, Pítvaros, Borcsiczky K., Budapest, Abaffy Gy., Monor, K. Gy., Sopron, 4 P-t: Belák L. Szombathely, 3—3 P-t: Molnár Kató, Bonyhád, vitéz Balogh E., Nagygeresd, Zongor Endre, 2'50 P-t: Dénes I., Nagykanizsa, özv. Weisz Kornélné, Sopron, Feyér I., Kispeszt, Barcza I., Kúnszentmárton, Pulay G., Pápa, Vértesy Z., Magyarbóly, Móhr I., Kőszeg, Budacker O., Sopron, Nagy B., Beled, Nagy L., Szentantalfa, Petrik D., Nagykanizsa, Fadgyas A., Komárom, Tavassy Z., Újcsanálós, Németh M., Balassagyarmat, Nagy Gyula, Rápcakapi. (Folytatjuk.)

Hálás köszönettel nyugtázzuk az adományokat és előfizetéseket. *Szeretettel kérünk azonban mindenkit, aki az egész múlt évi előfizetési díjjal hátralékban van, hogy sürgősen szíveskedjék letörleszteni, mert különben elnézésüket kell kérnünk, ha súlyos anyagi terheink arra kényszerítenének, hogy postai megbízás útján kérjük be.*

Az „Emmaus Felé“ II. évfolyama megnagyobbodott alakban jelenik meg, de az ára ugyanaz marad, mint volt.
(Előfizetési díj egy évre 5— P, fél évre 2'50 P),

Ez is csak azt bizonyítja, hogy

az „Emmaus Felé“ a legolcsóbb folyóirat.
Szerezünk előfizetőket az „Emmaus Felé“-nek,
a magyar jövődöt építjük vele!

Figyelem! Kérjük azokat az előfizetőinket, akik az I. évfolyam 9—10. (november-decemberi) számát nem kapták meg, tudassák a kiadóhivatallal, mert a legutóbbi szétküldés alkalmával a postán több példányról elveszett a ráragasztott *címzés*.

Kérjük előfizetőinket, hogy az előfizetési díjnak a lapban való havonkénti nyugtázását szíveskedjenek figyelemmel kíséreni és az esetleges reklamációkat azonnal eszközölni, mert az utólagos reklamációk nagy nehézséget okoznak.

Kérjük úgyszintén azokat is, hogy akik a múlt évfolyam valamelyik számát nem kapták meg, rövidesen szíveskedjenek tudatni a kiadóhivatallal, még díjtalánul pótolhatjuk.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Sopron, Ev. Theologus Otthon.

Az „Emmaus Felé“-ben jelenik meg az első „magyar“ Nagy Káté.

400 év óta érzett szüksége a magyar evangélikusságnak, hogy nagy Reformátorunknak azok a művei, amelyek a legéletteljesebb kifejezői hitünk igazságainak s így hitvallási jelleget nyertek, magyar nyelven is megjelenjenek, hogy tartalmuk a nemzet széles rétegeinek közkincsévé lehessen.

Luther Mártonnak egyik legbecsesebb műve kétségkívül a

„Nagy Káté”

Finn nyelvre már 1546-ban lefordították s azóta számtalan új kiadást ért meg. Magyarul azonban mind a mai napig nem jelent meg. Lelkiekben kiszámíthatatlan veszteséget jelentett ez egyházunknak.

Ezt a veszteséget érezte át egy mult nyári konferencián lelkeszi gárdánk több tagja, amidőn elhatározták, hogy közös erővel lefordítják a Nagy Kátét és közkincsévé teszik. Hogy amíg más Nagy Káté fordítás, avagy fordítások meg nem jelennek, az Úr Szent Lelke addig is felhasználhassa evangélikus Anyaszentegyházunknak a bévülről való mugújúlása munkájában.

A fordítás már elkészült. A fordított szöveg revideálásában és összeegyeztetésében részt vesz több tudós lelkészen kívül egy német nyelvszakos egyetemi tanár is.

A fordító lelkészek ezen nagyjelentőségű, áldozatkész munkájának a közzétételét februári számában irántuk való nagy hálával és köszönettel kezdi el az «EMMAUS FELÉ...», az evangélikus theologusok folyóirata. Később a fordításból különlenyomat is készül.

Azzal a szeretetteljes kéréssel keresi fel tehát az «Emmaus Felé» szerkesztősége evangélikus egyházunk minden tagját, hogy egyházi sajtónk ezen örömhírét terjessze el kiki ismerősei körében, hogy az egymásután következő hónapok alatt minél több kézbe kerülhessen el az «Emmaus Felé»-vel együtt a «magyar Nagy Káté és végezhesse el minél több lélekben a maga megújító, öntudatosító, áldott hatását.

Testvéri üdvözzellet:

Az „Emmaus Felé” szerkesztősége és kiadóhivatala

Sopron, Evang. Theologus Otthon.

(Előfizetési díj: Egy évre 5 P; egyes szám ára 60 fillér.)